

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในบทนี้ นอกจากจะนำเสนอผลการศึกษาเรื่องบทบาท และหน้าที่ในกระบวนการจัด
สภาทางสังคมของครอบครัวมุสลิมในชุมชนบ้านคลอง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานีแล้ว ผู้วิจัย
ยังนำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการแต่งงาน ประเภทที่อยู่อาศัย และการแบ่งงานกันทำใน
ครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยายในชุมชนดังกล่าวตามองค์ประกอบการศึกษาครอบครัวที่ได้
เสนอไว้แล้วในบทที่ 2

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ครอบครัวในชุมชนบ้านคลอง หมู่ 2 ตำบลคอน อำเภอ
ปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีจำนวน 124 หลังคาเรือนแยกเป็น ครอบครัวเดี่ยว 55 หลังคาเรือน
ครอบครัวขยาย 69 หลังคาเรือน ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามจุดมุ่งหมาย (purposive sampling)
จากประชากรดังกล่าวตามลักษณะมนุษย์นิเวศ หรือการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยในเขตรอบนอกชุมชน
6 ครอบครัว ได้แก่ครอบครัวเดี่ยว 3 ครอบครัว ครอบครัวขยาย 3 ครอบครัว และในเขตรอบ
ในหรือใจกลางชุมชนอีก 6 ครอบครัว ได้แก่ครอบครัวเดี่ยว 3 ครอบครัว และครอบครัวขยาย 3
ครอบครัว ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 12 ครอบครัว ในจำนวนนี้มีครอบครัวที่มีสมาชิกเป็น
โตะครู และโตะอิหม่ามอย่างละ 1 ครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนหนึ่งซึ่งประกอบด้วย 4 ครอบครัวเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มา
ระหว่างที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลจาก 12 ครอบครัวดังกล่าวข้างต้น แล้วพบว่า 4 ครอบครัวนี้มี
ลักษณะพิเศษที่เด่นชัดบางประการเช่น มีประเพณีและพิธีกรรมการแต่งงาน การเลี้ยงอาหารแก่ผู้ละ
ศีลอดในเดือนรอมฎอนซึ่งเป็นเดือนแห่งการถือศีลอดของชาวไทยมุสลิม การตายเป็นต้น ดังนั้นผู้
วิจัยจึงศึกษาแบบเจาะลึกเน้นถึงกระบวนการของประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าว ผลการศึกษามีราย
ละเอียดดังต่อไปนี้

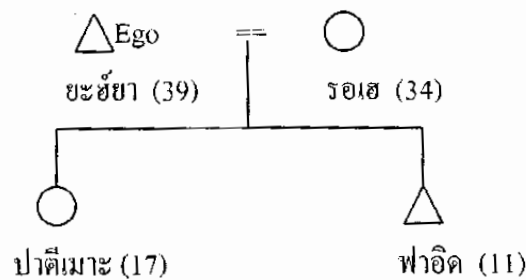
ครอบครัวเดี่ยว : รูปแบบการแต่งงาน และประเภทที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน

ผู้วิจัยศึกษาครอบครัวเดี่ยวโดยสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นได้แก่ รายชื่อ อายุ และอาชีพ
ของสมาชิกในครอบครัว และใช้วิธีการสังเกตโดยตรงในประเด็นรูปแบบการแต่งงานและประเภท
ที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน ผลการศึกษามีปรากฏดังนี้

1. ครอบครัวเจ๊यो

วันที่ 25 พฤศจิกายน 2544 ผู้วิจัยเข้าชมชนบ้านคลองเพื่อสัมภาษณ์นางรอส ภรรยาของนายยะฮ์ยาซึ่งตั้งบ้านเรือนในเขตชุมชนรอบนอกโดยแยกอาศัยอยู่อย่างเป็นอิสระจากพ่อตาแม่ยายและพบว่า ครอบครัวนี้มีสมาชิก 4 คน ประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตร 2 คน แบบการสมรสจัดเป็นประเภทผัวเดียวเมียเดียว แต่อย่างไรก็ตามบ้านเรือนของครอบครัวเจ๊โยยังอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับครอบครัวเครือญาติของฝ่ายภรรยา โครงสร้างครอบครัวเจ๊โยแสดงไว้ตามแผนภาพ 9

แผนภาพ 9 โครงสร้างครอบครัวเจ๊โย

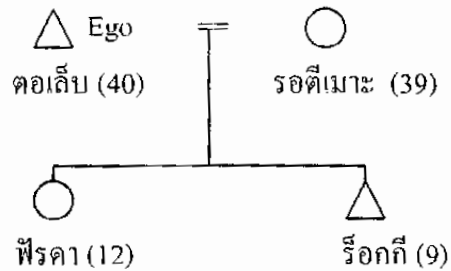
หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บที่ปรากฏในแผนภาพทุกรูปหมายถึง อายุมีหน่วยเป็นปี
ชื่อครอบครัวที่ปรากฏในการศึกษาครั้งนี้เรียกตามนามสกุลของสามี
ชื่อของ สมาชิกในครอบครัวทุกครอบครัวเป็นชื่อสมมุติ

ครอบครัวเจ๊โยประกอบด้วยสามีคือ นายยะฮ์ยา อายุ 39 ปีมีอาชีพรับจ้างสร้างบ้าน ทำแห ทำนา ภรรยาคือนางรอส อายุ 34 ปี มีอาชีพรับเลี้ยงเด็ก ทำนา และลูก 2 คนคือ ปาตีเมาะ อายุ 17 ปี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ส่วนน้องชายคือ ฟาอิด อายุ 11 ปีกำลังเรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 4 ของโรงเรียนประจำตำบลตอน แม้ออสและยะฮ์ยามิได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย แต่ทั้งคู่แต่งงานตามประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา อยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาเป็นที่รับรู้ของคนในสังคม หรือชุมชนบ้านคลอง การแต่งงานกันตามประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาย่อมมีผลในทางนิติบัญญัติตามหลักกฎหมายของศาสนาอิสลาม กล่าวคือหากมีผู้ใดคนหนึ่ง (สามีหรือภรรยา) ในครอบครัวเกิดล้มหายตายจากกันไป จะมีการแบ่งมรดกตามหลักศาสนบัญญัติ

2. ครอบครัวดรามะ

วันที่ 9 ธันวาคม 2544 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางรอตีเมาะ ภรรยาของนายตอเล็บซึ่งตั้งบ้านเรือนในเขตรอบนอกชุมชนพบว่า ครอบครัวนี้แม้จะแยกบ้านเรือนไปอาศัยอยู่อย่างเป็นอิสระจากพ่อตาแม่ยายแล้ว แต่เนื่องจากบ้านเรือนนั้นอยู่ในอาณาบริเวณที่ใกล้เคียงกับบ้านเดิมที่แยกตัวมาคือบ้านของพ่อตาแม่ยาย จึงทำให้ยังประกอบกิจกรรมต่างๆ ภายในบ้านเดิมร่วมกัน เช่น ทำกับข้าว รับประทานอาหารเป็นต้น ครอบครัวดรามะมีสมาชิก 4 คน ประกอบด้วย สามีนายตอเล็บมีอาชีพรับจ้างขับรถให้ร้านขายวัสดุก่อสร้าง และทำนา ส่วนภรรยาคือนางรอตีเมาะมีอาชีพครู และทำนา ลูกๆ 2 คนได้แก่ พรีดา และร็อกกีหรืออ้อลิษาซึ่งเป็นอีกชื่อหนึ่งซึ่งชาวบ้านมักเรียกกัน รูปแบบการสมรสเป็นประเภทหัวเดียวเมียเดียว โครงสร้างครอบครัวดรามะแสดงไว้ตามแผนภาพ 10

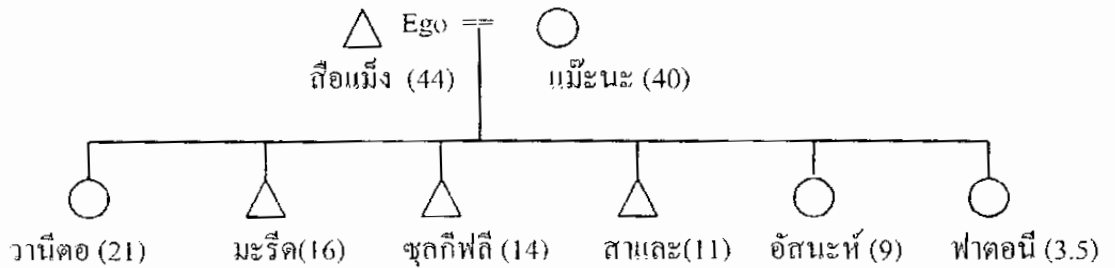
แผนภาพ 10 โครงสร้างครอบครัวดรามะ

3. ครอบครัวมะเข็ง

วันที่ 17 ธันวาคม 2544 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางเมื่อนะหรือนูรมาซึ่งเป็นอีกชื่อหนึ่งที่ชาวบ้านมักเรียกกันพบว่า ครอบครัวมะเข็งตั้งบ้านเรือนโดยแยกอาศัยอยู่อย่างเป็นอิสระจากพ่อตาแม่ยายในเขตชุมชนรอบในหรือใจกลางชุมชน แต่ก่อนที่จะแยกครอบครัวได้อาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยาย ครอบครัวนี้มีรูปแบบการแต่งงานเป็นแบบหัวเดียวเมียเดียว ครอบครัวนี้มีสมาชิก 8 คน ประกอบด้วยสามีนายสือเม็ง มีอาชีพทำสวนยาง และทำนา ภรรยาคือนางเมื่อนะหรือนูรามีอาชีพรับจ้าง ทำนา และลูกๆ ได้แก่ วานีตอหรือนีดา มะรีดหรือริดวาน ชุลกีฟลี สาและ อัสนะห์ และฟาตอนี โครงสร้างครอบครัวมะเข็งแสดงไว้ตามแผนภาพ 11

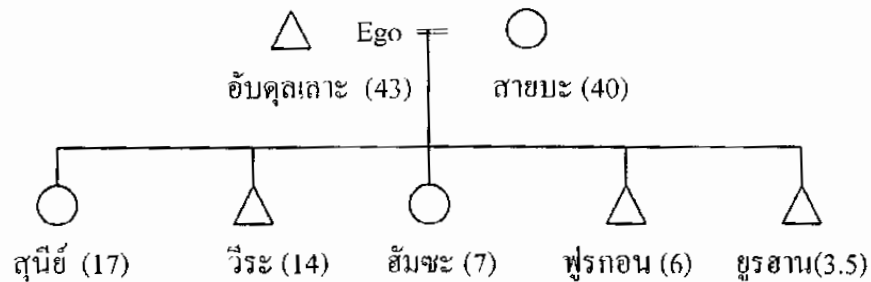
แผนภาพ 11 โครงสร้างครอบครัวมะเข็ง

4. ครอบครัวหะยีเต๊ะ

วันที่ 20 ธันวาคม 2544 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางสายชะ ภรรยาของนายอับดุลเลาะซึ่งตั้งบ้านเรือนในเขตชุมชนรอบนอกโดยแยกอาศัยอยู่อย่างเป็นอิสระจากพ่อแม่พี่และพบว่าครอบครัวนี้มีสมาชิก 7 คน ประกอบด้วยสามีคือนายอับดุลเลาะมีอาชีพทำสวนยาง ทำนา ภรรยาคือนางสายชะมีอาชีพขายก๋วยเตี๋ยวในชุมชน และลูกได้แก่ สุนีย์ วีระหรือที่ชาวบ้านมักเรียกว่า กัดคาฟี ฮัมชะ ฟุรกอน และยูรฮาน รูปแบบการสมรสเป็นประเภทหัวเดียวเมียเดียว โครงสร้างครอบครัวหะยีเต๊ะแสดงไว้ตามแผนภาพ 12

แผนภาพ 12 โครงสร้างครอบครัวหะยีเต๊ะ

ในการสนทนาครั้งนี้ นางสายชะเรียกตัวเองกับผู้วิจัยว่า “กะจิ” ซึ่งหมายถึงน้ำ นางเล่าถึงอาชีพของตัวเองว่า “กะจิชายก๋วยเตี๋ยวในหมู่บ้านก็ขายได้เป็นช่วงๆ โดยเฉพาะช่วงที่เด็กนักเรียนกลับจากโรงเรียนก็ขายได้มาก หากต้นทุน 1,000 บาท ก็จะได้กำไรประมาณ 400 หรือ 500 บาท ถ้าจะเก็บสะสมเงิน นอกเหนือจากลูกเอาไปโรงเรียน ค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน ก็คงจะได้วันละ 50 บาท เฉพาะรายได้ของกะจิประมาณ 7,000 บาทต่อเดือน ตอนนี้แบเลาะ (สามี) ทำสวนที่

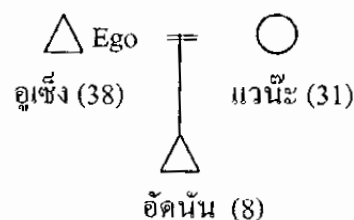
ศรียาคร หากกรีดยางได้เขาก็จะอยู่ที่โน้น 1 เดือน แต่ถ้ายางป่าอย่างเดียวก็น้อยไม่ถึงเดือน สวนยางเป็นของเขาซึ่งทำร่วมกันกับพ่อ รายได้ของแบเลาะประมาณ 3,000 บาท คิดเป็นตัวเงินนั้นมาก แต่ค่าใช้จ่ายก็มากด้วย เพราะอยู่กันหลายคนเงินฝากก็ไม่มี โดยรวมแล้วรายได้ของครอบครัวก็ประมาณ 10,000 บาท ต่อเดือน

นางสายบะเล่าความเป็นมาของชีวิตในช่วงที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับพ่อแม่สามีว่า “สมัยก่อนกะจิกอยู่กับแม่ของแบเลาะ ช่วงนั้นยังไม่ได้ทำงาน ก็เลี้ยงน้องของสามีตอนนั้นเขายังเด็ก แม่ (ของสามี) ไปกรีดยาง กะจิกอยู่ได้ 3 ปีโดยที่ไม่ได้ทำอะไร แม่ไปทำสวน ได้เงินแบ่งให้เราใช้ เหมือนกับว่าคนแก่เขายังส่งเสียเราอีก แบเลาะช่วงนั้นเขาไปอยู่มาเลเซีย บางทีเดือนหนึ่งเขาก็กลับมาได้เงิน 2,000-3,000 บาท อยู่ ๆ มากะจิกก็ตั้งครรถดลูกสาว แต่ก่อนกะจิกไปทำงานที่มาเลเซีย ซึ่งเป็นช่วงหลังจากน้องของแบเลาะดูแลตัวเองได้ ตอนนั้นกะจิกได้ลูกคนโตแล้ว ลูกก็อยู่กับย่า ตอนนั้นเขาอายุ 3 ขวบ กะจิกไปอยู่ที่มาเลเซีย 6 เดือน ไปทำสวน และบางครั้งขายของชำ ในตอนแรกทำสวนป่าล้ม กะจิกเป็นคนถาง สามีคิดน้ำยา พอรู้สึกไม่ได้เงินก็ย้ายไปอยู่ที่อื่น อยู่ 6 เดือนคิดถึงบ้าน คนที่บ้านบอกให้กลับมาอยู่บ้านด้วย เลยกลับไปคิดจะสร้างบ้านแล้วแหละ บ้านหลังเล็ก ๆ ก็ยังดี เพราะเรามีลูกแล้ว พอคิดที่เขยที่เบตงเขาเปิดอู่รถ ไม่มีคนขายข้าว เลยไปขายข้าวที่ตลาดใหม่เบตง แบเลาะก็ไปด้วย แต่เขาไปทำงานที่มาเลย์กลับมาอาทิตย์ละครั้ง อยู่ที่โน้นประมาณก็ได้ลูกคนที่ 2 แล้วอยู่ต่อประมาณ 2-3 ปี พ่อแม่ของแบเลาะเรียกกลับ กะจิกว่าถ้ากลับมาบ้านแล้วสร้างบ้านไม่ได้กะจิกจะไม่กลับ อยากมีบ้าน ก็เลยกลับมาสร้างบ้าน”

5. ครอบครัวอูมา

วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2545 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางแวนะ ภรรยาของนายอูเซ็งซึ่งอาศัยอยู่ในเขตใจกลางชุมชนพบว่า ครอบครัวนี้มีสมาชิก 3 คน ประกอบด้วยสามีคือนายอูเซ็งมีอาชีพทำธุรกิจค้าขาย ภรรยาคือนางแวนะมีอาชีพรับจ้าง และลูกชายคืออัดนันเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีรูปแบบการสมรสเป็นแบบตัวเดียวเมียเดียว ในอดีตอาศัยร่วมกับพ่อตัวแม่ตัว แต่ปัจจุบันตั้งบ้านเรือนโดยอาศัยอยู่อย่างเป็นอิสระ โครงสร้างครอบครัวอูมาแสดงไว้ตามแผนภาพ 13

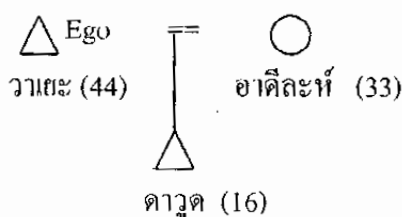
แผนภาพ 13 ครอบครัวอูมา

6. ครอบครัวอาหามะ

วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2545 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ นางอาทิตย์ภรรยาของนายวาณะซึ่งอาศัยอยู่ในเขตรอบในหรือใจกลางชุมชนพบว่า มีรูปแบบการสมรสเป็นแบบหัวเดียวเมียเดียว มีการตั้งบ้านเรือนโดยแยกอาศัยอยู่อย่างเป็นอิสระจากพ่อแม่ตัวมาอาศัยในชุมชนบ้านคลองซึ่งเป็นบ้านเดิมของภรรยา ครอบครัวนี้มีสมาชิก 3 คนประกอบด้วยวาณะมีสถานภาพเป็นโตะครู เขาเปิดป่อแนะหรือโรงเรียนสอนศาสนาแบบเก่า¹¹ ส่วนอาทิตย์มีอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า และลูกของเขาคือ ดาวูดซึ่งกำลังศึกษาวิชาการศาสนาที่ประเทศมาเลเซีย โครงสร้างครอบครัวอาหามะแสดงไว้ตามแผนภาพ 14

แผนภาพ 14 โครงสร้างครอบครัวอาหามะ

ครอบครัวขยาย : รูปแบบการแต่งงาน และประเภทที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน

ผู้วิจัยศึกษาครอบครัวขยายโดยใช้วิธีการเดียวกันกับการศึกษาครอบครัวเดี่ยวกล่าวคือ สัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นได้แก่ รายชื่อ อายุ และอาชีพของสมาชิกในครอบครัว และสังเกตโดยตรงในประเด็นรูปแบบการแต่งงาน และประเภทที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

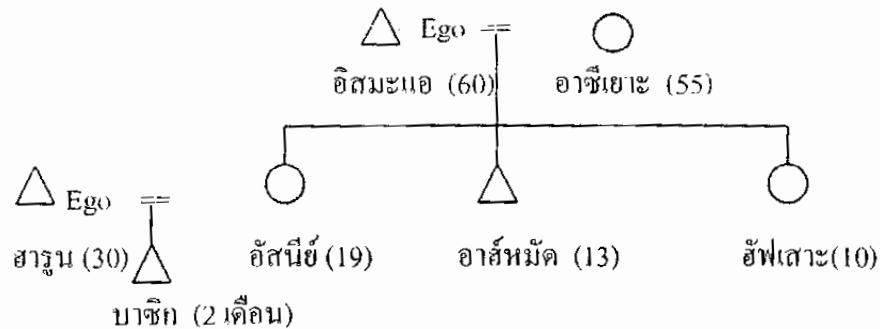
1. ครอบครัวกะมุเต็ง

วันที่ 30 พฤศจิกายน 2544 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางอสนีย์ ภรรยาของนายฮารุนซึ่งตั้งบ้านเรือนในเขตรอบในหรือใจกลางชุมชนโดยอาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยายและพบว่า ครอบครัวนี้มีสมาชิก 7 คน ประกอบด้วยสามี คือนายฮารุนมีอาชีพรับของไปขายในหมู่บ้าน ภรรยาคือนาง

¹¹ โรงเรียนสอนศาสนาหรือป่อแนะแบบเก่าหมายถึง โรงเรียนที่มีการสอนที่คาบ คาบเรียนที่เรียนเรียงโดยนักวิชาการ หรือนักปราชญ์ในอดีต ซึ่งจะมีการเรียนหลังจกละหมาดในแต่ละช่วงเวลใน 1 วัน ซึ่งกระทำ 5 เวลา วันหยุดสุดสัปดาห์คือวันศุกร์ วันหยุดยาวคือช่วงมีเทศกาลสำคัญเช่น เดือนรอมฎอน หรือเดือนแห่งการถือศีลอดยาวจนกระทั่งวันราย เดือนมาลิด เป็นต้น

อัสนีมีอาชีพทำสวน พ่อ แม่ ของอัสนีมีอาชีพทำสวนยาง และทำนา นอกจากนี้ยังมีน้องชาย และน้องสาวของอัสนีซึ่งอยู่ในวัยเรียนอาศัยร่วมอยู่ด้วย รูปแบบการแต่งงานของ Ego เป็นแบบ คู่เดียวเมียเดียว โครงสร้างครอบครัวกะมุตั้งแสดงไว้ตามแผนภาพ 15

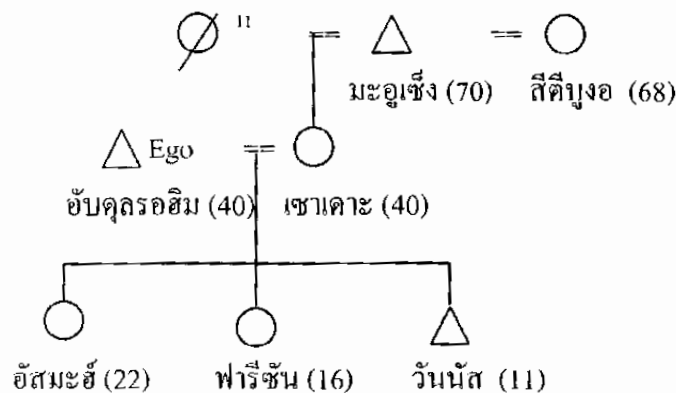
แผนภาพ 15 ครอบครัวกะมุตั้ง

2. ครอบครัวยะโก๊ะ

วันที่ 5 ธันวาคม 2544 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางเซาเคาะ ภรรยาของนายอับดุลรอฮิมซึ่ง ตั้งบ้านเรือนในเขตชุมชนรอบนอกโดยอาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยายและพบว่า ครอบครัวนี้ประกอบด้วย สามีนายอับดุลรอฮิมมีอาชีพรับจ้างสร้างบ้าน ทำนา ภรรยาคือนางเซาเคาะขายอาหารในชุมชน ทำนา ถูก ๆ ได้แก่ อัสมะฮ์ ฟารีซัน วันนัส พ่อของภรรยาคือ มะอูเซ็ง ซึ่งได้แต่งงานกับ สีดิงงอหรือน้ำของเซาเคาะภายหลังจากแม่ของบีเคาะเสียชีวิต ทำให้นาง siedingong มีสถานภาพเป็น แม่เลี้ยงของเซาเคาะด้วย Ego มีรูปแบบการสมรสแบบคู่เดียวเมียเดียว โครงสร้างครอบครัว ยะโก๊ะแสดงไว้ตามแผนภาพ 16

แผนภาพ 16 ครอบครัวยะโก๊ะ

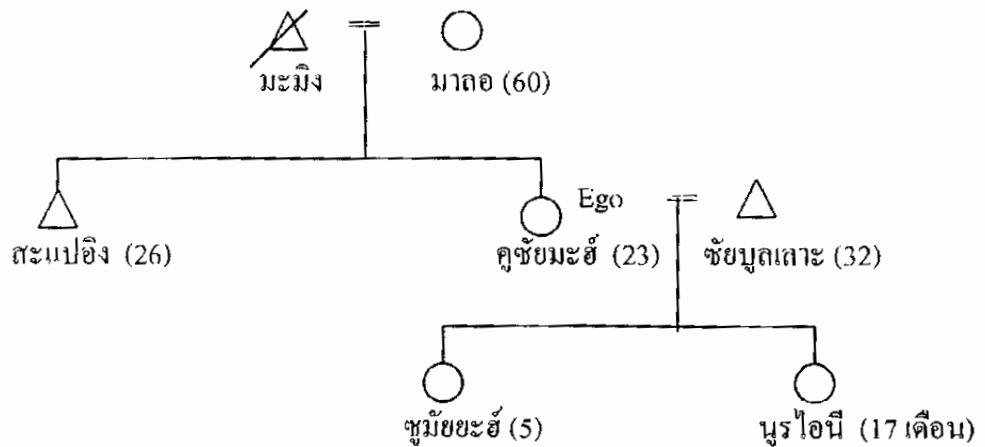

¹¹ สัญลักษณ์ หมายถึง ผู้หญิงที่เสียชีวิตแล้ว และสัญลักษณ์ หมายถึง ผู้ชายที่เสียชีวิตแล้ว

3. ครอบครัวเวะหะ

วันที่ 11 ธันวาคม 2544 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางกุชัชมะฮ์ ภรรยาของนายชัยนุกเถาะซึ่งตั้งบ้านเรือนในเขตรอบนอกหรือใจกลางชุมชนโดยอาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยายพบว่า ครอบครัวนี้มีสมาชิก 6 คน ประกอบด้วยสามีคือนายชัยนุกเถาะอายุ 32 ปีมีอาชีพทำสวนยาง ทำนา ภรรยาคือนางกุชัชมะฮ์อายุ 23 ปี เป็นแม่บ้าน ลูก 2 คน ได้แก่ ชูมัยยะฮ์ อายุ 5 ขวบ และนุรไอนี อายุ 17 เดือนสมาชิกที่เหลือได้แก่ แม่ของภรรยา และพี่ชายของภรรยา Ego มีรูปแบบการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว โครงสร้างครอบครัวเวะหะแสดงไว้ตามแผนภาพ 17

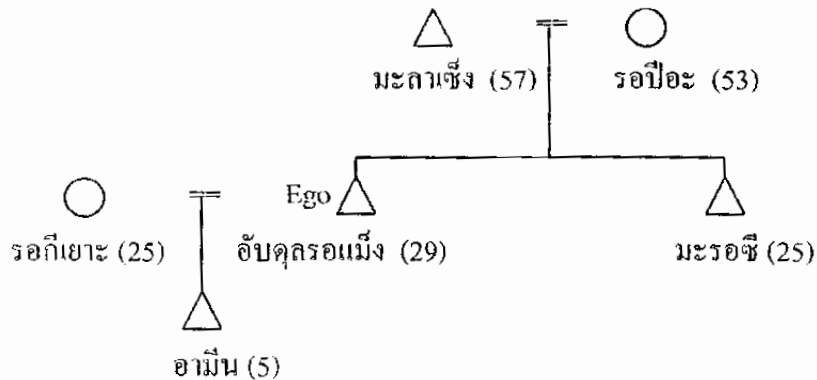
แผนภาพ 17 โครงสร้างครอบครัวเวะหะ

4. ครอบครัวตาเมาะ

วันที่ 2 มกราคม 2545 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ นางรอกีเยาะ ภรรยาของนายอับดุลรอแม็งซึ่งตั้งบ้านเรือนในเขตใจกลางชุมชนโดยอาศัยร่วมกับพ่อผัวแม่ผัวพบว่า ครอบครัวนี้มีสมาชิก 6 คน ประกอบด้วยสามีคือนายอับดุลรอแม็ง ภรรยาคือนางรอกีเยาะ ทั้งสองมีอาชีพเป็นพ่อค้าคนกลางรับและส่งผ้าคลุมขายยังประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นธุรกิจแบบครอบครัว สมาชิกครอบครัวที่เหลือได้แก่ ลูกอาหมีน พ่อ แม่ และน้องของสามี ครอบครัวของ Ego มีรูปแบบการสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียว โครงสร้างครอบครัวตาเมาะแสดงตามแผนภาพ 18

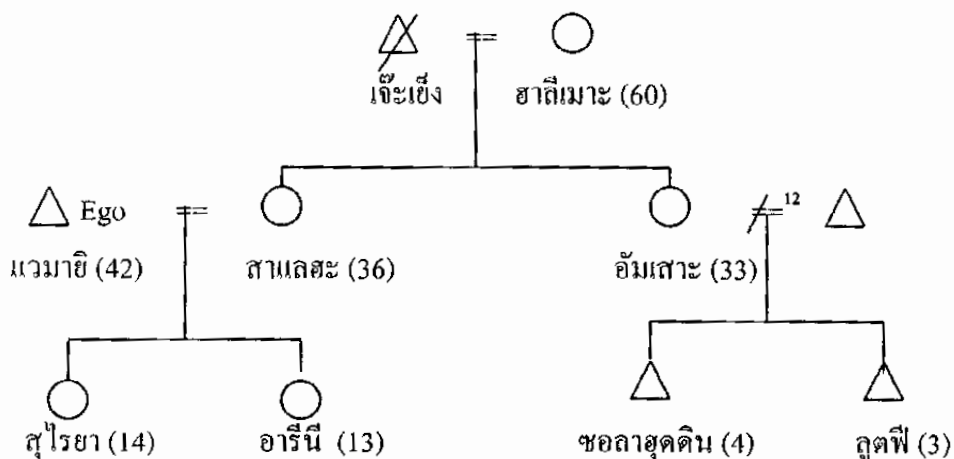
แผนภาพ 18 โครงสร้างครอบครัวสามเษ

5. ครอบครัวมะแซ

วันที่ 10 มกราคม 2545 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางสาวและ ภรรยาของนายแวมายซึ่งตั้ง บ้านเรือนในเขตรอบนอกชุมชนโดยอาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยายพบว่า ครอบครัวนี้มีสมาชิก 8 คน ประกอบด้วยสามีนายแวมาย มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท ภรรยาคือนางสาวและมีอาชีพรับราชการ บุตรสาว 2 คน ได้แก่ สุไรษา และอารีนี นอกจากนี้ครอบครัวของ Ego แล้ว สมาชิกคนอื่นๆ ของครอบครัวได้แก่ แม่ภรรยา น้องภรรยาซึ่งแต่งงานมีครอบครัวแล้วและมีบุตร 2 คน แต่ได้หย่าร้างกับสามีแล้ว Ego มีรูปแบบการแต่งงานเป็นแบบคู่เดียวเมียเดียว โครงสร้างครอบครัวมะแซ แสดงไว้ตามแผนภาพ 19

แผนภาพ 19 โครงสร้างครอบครัวมะแซ

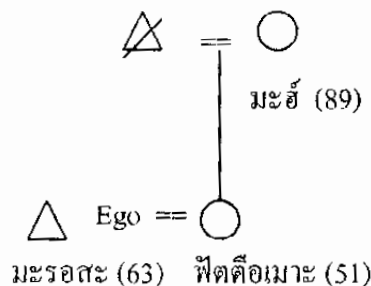
¹² สัญลักษณ์ ≠ หมายถึง แยกอยู่ต่างหาก หรือ หย่าร้าง

สาและจะเป็นบุตรสาวคนโตของฮาดีมะสา สาและจะมีพี่น้อง 2 คน คืออัมสะาะ ซึ่งแต่งงานมีบุตร 2 คนอาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวขยาย น้องสาวคนสุดท้ายคือ นางวิเยาะได้แยกครอบครัวไปแล้วแต่ก็อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคลองเช่นเดียวกัน

6. ครอบครัวสาและ

ในวันที่ 30 มกราคม 2544 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางฟัดดีมะสะ ภรรยาของนายมะรอสะ ซึ่งอาศัยในเขตรอบนอกชุมชนโดยอาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยายพบว่า ครอบครัวนี้มีสมาชิก 3 คน ประกอบด้วย สามีคือนายมะรอสะมีอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า ภรรยาคือนางฟัดดีมะสะมีอาชีพทำนา และเป็นแม่บ้าน มะรอสะมีลูก 4 คน แต่ได้แยกครอบครัวไปจนหมดแล้ว ครอบครัวสาและเป็นครอบครัวขยายหรือครอบครัวร่วมเพราะยังมีแม่ยายคือนางมะฮ์รอมาอาศัยอยู่ด้วย ครอบครัวนี้มีรูปแบบการสมรสแบบตัวเดียวเมียเดียว โครงสร้างครอบครัวสาและแสดงไว้ตามแผนภาพ 20

แผนภาพ 20 โครงสร้างครอบครัวสาและ

จากการศึกษาครอบครัวรูปแบบการสมรส และประเภทที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน (resident) ของครอบครัวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองพบว่า

1. ครอบครัวเดี่ยวและขยายมีสามี (Ego) ซึ่งเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามใช้ภาษามลายูถิ่นในการสื่อสารได้เลือกคู่ครองหรือภรรยาในกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษาเดียวกันหรือมีการสมรสกันภายในกลุ่ม (endogamy) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการศาสนาตามที่ปรากฏในกฎหมายว่าด้วยครอบครัวและมรดกมาตรา 47 ที่ได้กำหนดเงื่อนไขแห่งการสมรสว่าประกอบด้วยเพศชายฝ่ายหนึ่งและเพศหญิงฝ่ายหนึ่งซึ่งต้องเป็นอิสลามิกชนเป็นต้น (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2525 : 27)

2. ทั้งครอบครัวเดี่ยวและขยายมีรูปแบบการแต่งงานเป็นแบบัวเดียวเมียเดียว (monogamy) ซึ่งเป็นรูปแบบการแต่งงานประเภทหนึ่งที่สอดคล้องกับทัศนะของบรูมและเซลซ์นิก (Broom & Selznick, 1968 : 2) และระวีวรรณ ขุ่มพฤษ์ (2528 : 81)

3. ความแตกต่างของครอบครัวเดี่ยวและขยายในชุมชนบ้านคลองอยู่ที่องค์ประกอบของครอบครัวหรือสมาชิกครอบครัวกล่าวคือ ครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วย พ่อ แม่ และบุตร ส่วนครอบครัวขยายของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาประกอบด้วย พ่อแม่ของภรรยา (พ่อตาแม่ยาย) หรือพ่อแม่สามี (พ่อพี่แม่พี่) สามี (Ego) ภรรยา บุตร บางครอบครัวมีพี่น้องของภรรยาหรือพี่น้องสามี ทั้งที่มีครอบครัวแล้ว หรือยังไม่มีครอบครัวอาศัยร่วมอยู่ด้วย ครอบครัวขยายดังกล่าวมีสมาชิกแค่เพียง 3 รุ่นเท่านั้นคือ ปู่และ/หรือ ย่า ตาและ/หรือยาย พ่อ (Ego) แม่ และลูก ไม่ค่อยปรากฏว่ามีเครือญาติเช่น ลุงป้า น้า อา ของสามี (Ego) หรือของภรรยา อาศัยอยู่ร่วมกันเลย มี 1 ครอบครัวที่นำของภรรยาอาศัยอยู่ด้วยแต่ก็มีสถานภาพเป็นแม่เลี้ยงของภรรยา และอีก 1 ครอบครัวที่น้องภรรยาอาศัยร่วมอยู่ด้วย

4. ครอบครัวเดี่ยวมีการตั้งบ้านเรือนแยกกันอยู่อย่างเป็นอิสระ (neolocal family) ซึ่งเป็นแบบที่อยู่อาศัยหลังแต่งงานประเภทหนึ่งที่สอดคล้องกับทัศนะของสุพัตรา สุภาพ (2522 : 103) และถัญญา ถัญญาวิวัฒน์ (2544 : 17) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครอบครัวเดี่ยวในชุมชนบ้านคลองแยกกันอยู่อย่างเป็นอิสระไปตั้งบ้านเรือนในที่ดินของฝ่ายภรรยา 4 ครอบครัว กล่าวคือภายหลังการแต่งงานสามีย้ายเข้ามาอยู่กับภรรยาที่อาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยาย เมื่อมีความสามารถเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้จึงแยกสร้างบ้านเรือนแต่ยังคงอยู่ในละแวกใกล้เคียงกับบ้านเดิม ส่วนครอบครัวที่แยกอาศัยกันอยู่อย่างเป็นอิสระในที่ดินของฝ่ายสามีมีจำนวน 2 ครอบครัว กล่าวคือภายหลังการแต่งงาน ภรรยาย้ายเข้ามาอยู่กับสามีที่อาศัยร่วมกับพ่อพี่แม่พี่ แต่ภายหลังเมื่อมีความสามารถในการเลี้ยงดูตัวเอง และครอบครัวได้แล้วจึงแยกกันอยู่อย่างเป็นอิสระ แต่อยู่ในอาณาบริเวณที่ใกล้เคียงกับบ้านเดิม ส่วนครอบครัวขยายมีการตั้งบ้านเรือนโดยอาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยาย 5 ครอบครัว และอีก 1 ครอบครัวอาศัยร่วมกับพ่อพี่แม่พี่

5. จากลักษณะการตั้งถิ่นฐานของทั้งครอบครัวเดี่ยวและขยายอาจกล่าวได้ว่าครอบครัวมุสลิมทั้ง 2 ประเภท นิยมอาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยายมากกว่าอาศัยร่วมกับพ่อพี่แม่พี่ในช่วงที่มียังเป็นครอบครัวเดี่ยว และมักตั้งบ้านเรือนในอาณาบริเวณที่ใกล้เคียงกับเครือญาติโดยเฉพาะเครือญาติฝ่ายหญิงหรือฝ่ายภรรยาเมื่อแยกตัวเป็นครอบครัวเดี่ยว

6. การตั้งบ้านเรือนของครอบครัวเดี่ยวที่ตั้งอยู่ใกล้ชิดกับครอบครัวของเครือญาติ และลักษณะของความเป็นครอบครัวขยายที่ประกอบด้วยสมาชิกครอบครัวอื่นนอกจากพ่อแม่ ที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตร่วมอยู่ด้วยนั้น ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัย

และการขัดเกลาทางสังคมโดยตรงและทางอ้อมดังเช่นกรณีครอบครัวเดี่ยวซึ่งได้แก่ครอบครัว
 เย้ายยที่ถูกพี่ลูกน้องของรอเฮเขียนชื่ออัลลอร์ที่หน้าผากลูกของรอเฮเพื่อเป็นการขับไล่มารร้าย
 ไซคอนให้ออกจากตัวเด็ก (ดูรายละเอียดหน้าที่ 64) ครอบครัวดรามะที่ญาติของรอดีมาะ
 ช่วยอะซาน (คำกล่าวเชิญชวนละหมาด) และอีกอมัด (มีความหมายเดียวกันกับอะซานแต่ทำหลัง
 จากอะซานแล้ว) แก่ลูกของเขา ครอบครัวอูมาที่พ่อของอูเซ็งเป็นคนอะซานและอีกอมัดและเป็น
 คนออกค่าใช้จ่ายในการทำอะกีเกาะฮ์ (การเชือดแพะหรือวัวเพื่อเป็นการรับขวัญเด็ก) แก่ลูกของเขา
 (ดูรายละเอียดหน้าที่ 72) ส่วนครอบครัวขยายได้แก่ ครอบครัวกะมุเต็งที่ภายหลังจากอัสนีย์คลอด
 ลูกแล้วนำของเขาเป็นคนโกนผมให้ลูกของเขา (ดูรายละเอียดหน้าที่ 83) ครอบครัวชะโก๊ะที่น้ำ
 ของเขาเดจะมีส่วนร่วมในการกำหนดวันเข้าสูหนัดแก่ลูกของเขา (ดูรายละเอียดหน้าที่ 86) ครอบครัว
 วะหะหะที่แม่ของอูซัยมะฮ์ช่วยแต่งตัวให้ลูกของเขา (ดูรายละเอียดหน้าที่ 88) ครอบครัวสามา
 ะที่แม่ของอับดุลรอแม็งมีบทบาทในการเลี้ยงลูกของเขามาจนถึงที่รอกีเยาะบอกว่า “เลี้ยงลูกเอง แม่ก็
 เลี้ยง แต่ส่วนใหญ่มแม่จะเลี้ยง” (ดูรายละเอียดหน้าที่ 99) ครอบครัวมะแฆที่แม่ของสาแลสะ
 ช่วยสาแลสะแต่งตัวให้ลูกของเขา (ดูรายละเอียดหน้าที่ 91)

7. จากข้อมูลพื้นฐานของครอบครัวในชุมชนบ้านคลองที่ปรากฏว่าครอบครัวขยายมี
 จำนวนมากกว่าครอบครัวเดี่ยว กล่าวคือ ครอบครัวขยายมีจำนวน 69 หลังคาเรือน ส่วนครอบครัว
 เดี่ยว 55 หลังคาเรือน จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าครอบครัวขยายยังเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับ
 ชุมชนบ้านคลองทั้งในอดีต และในปัจจุบันอย่างมาก

ครอบครัวเดี่ยว : การแบ่งงานกันทำภายในครอบครัว

การแบ่งงานกันทำภายในครอบครัวครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาในภาพรวมเพื่อให้มองเห็น
 โครงสร้างของครอบครัวได้ชัดเจนยิ่งขึ้นซึ่งจะนำสู่การเชื่อมโยงกับบทบาทหน้าที่ในการขัดเกลา
 ทางสังคม ผู้วิจัยวิเคราะห์การแบ่งงานกันทำภายในครอบครัวคล้ายกับการวิเคราะห์อำนาจของ
 บุคคลในครอบครัวตามทัศนะของระวีวรรณ ชุ่มพฤษ (2528 : 8) ซึ่งได้แบ่งอำนาจครอบครัว
 ออกเป็น 3 ประเภทคือ สามียเป็นหลักหรือเป็นใหญ่ ภรรยาเป็นหลักหรือเป็นใหญ่ และสามีภรรยา
 มีความเท่าเทียมกัน โดยศึกษาจากบทบาทและหน้าที่ในการใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก การ
 ซ่อมแซมบ้าน และการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากการศึกษางานวิจัย
 ของเจริญพงษ์ อินใจ (2541) ที่ศึกษาบทบาทการใช้อำนาจตัดสินใจในครอบครัวของคู่สมรส :
 ศึกษาเฉพาะกรณีคู่สมรสที่ประกอบอาชีพนักข่าวหนังสือพิมพ์ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ครอบครัวเจ๊ยะยอ : การสัมภาษณ์นางรอส และนายยะฮ์ยาพบว่า บุคคลในครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 1

ตาราง 1 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวเจ๊ยะยอ

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	ภรรยาเป็นอันดับหลัก
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้าน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวเจ๊ยะยอ (ของสามี และภรรยา) ดังแสดงไว้ตามตาราง 1 ซึ่งให้เห็นว่าโดยส่วนใหญ่แล้วสามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่ภายในครอบครัวเท่าเทียมกัน กล่าวคือ มี 3 ประเด็นที่สามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันได้แก่ การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้าน และการประกอบอาชีพ จาก 4 ประเด็นที่ศึกษา ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะปรึกษารื้อกัน และร่วมกันดำเนินการ อีกประเด็นหนึ่งซึ่งภรรยามีบทบาทและหน้าที่เป็นหลักคือ การใช้จ่ายในบ้าน ภรรยาเป็นผู้ดูแลจัดการจับจ่ายซื้อของเข้าบ้าน

2. ครอบครัวดาราณะ : การสัมภาษณ์นายคอเลิบ และนางรอตีเมาะพบว่า บุคคลในครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 2

ตาราง 2 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวดาราณะ

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีเป็นหลัก
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวตามระดับแสดงไว้ตามตาราง 2 ซึ่งให้เห็นว่าโดยส่วนใหญ่สามีและภรรยา มีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันแม้จะลดหลั่นกันบ้างในบางบทบาท และหน้าที่เช่น การซ่อมแซมบ้านเรือนซึ่งเป็นเรื่องการแบ่งหน้าที่การทำงานที่เน้นความชำนาญเฉพาะด้านมากกว่า ดังที่รอดีเมาะเล่าว่า “กะเมาะเป็นแม่บ้านทั้งซักผ้า หุงข้าว ล้างจาน ทำกับข้าว สามีมิได้มีส่วนในงานบ้านเท่าไร กะเมาะจะทำเองมากกว่า ทั้งรับส่งลูกไปโรงเรียน” แต่อย่างไรก็ตามพ่อตาหรือพ่อของรอดีเมาะมีส่วนช่วยเหลือในกิจกรรมบางอย่างดังที่ฟาติเมาะเล่าว่า “ถ้ากะเมาะมีภาระกิจพ่อก็จะไปรับไปส่งแทน” ส่วนลูกๆ ของเขาก็ช่วยเหลืองานบ้านบ้างแต่ก็ไม่มาก รอดีเมาะเล่าว่า “กะเมาะก็ให้ช่วยงานบ้านด้วย แต่ไม่ได้เจาะจงว่าให้ทำอะไรแล้วแต่ว่าลูกจะสามารถทำได้”

3. ครอบครัวหะยีเต๊ะ : การสัมภาษณ์นายอัศดุลละ และนางสายชะพะว่า บุคคลในครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 3

ตาราง 3 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวหะยีเต๊ะ

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งงานกันทำของบุคคลในครอบครัวหะยีเต๊ะดังแสดงไว้ตามตาราง 3 ซึ่งให้เห็นว่าสามีและภรรยา มีบทบาทหน้าที่เท่าเทียมกันทั้ง 4 ประเด็นที่ศึกษาได้แก่ การใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้านเรือน และการประกอบอาชีพ แต่อย่างไรก็ตามพ่อผัวแม่ผัวเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือในด้านการเงินด้วย และคอยตักเตือนเรื่องการใช้จ่ายซึ่งสังเกตจากการให้สัมภาษณ์ของนางสายชะที่บอกว่า “สามีเป็นหลักในการหาเลี้ยง แต่กะจิกมีส่วนร่วมด้วย ตอนนี้มีลูกมากคนแก่เขาช่วยดูแล ไม่พ้นคนแก่ เขาเหนื่อย เหนื่อยกับเราแล้วเหนื่อยกับลูกเราอีก กะจิกคิดว่าถ้าจะไปเอาเรื่องเอาความกับเขาไม่ได้ แต่ถ้าคนอื่นที่เขาบังคับ คนแก่เขาไม่เอาเรื่องเอาความ เราที่นี่ถ้าไม่มีคนแก่.....เขาให้ เรามาก มีปัญหาอะไรจะปกปิดเขาไม่ได้ ปกปิดไม่มีดีหรอก ปัญหาที่มีบ้างเขาคนแก่ เราคนหนุ่มแน่นถ้ามีอะไรก็ต้องอดทน ปัญหาภายในครอบครัวทั้งนั้นแหละ มีทั้งนั้น ปัญหาจุกจิก บางทีปัญหาลูก บางทีสามีกะจิกเอาเงินกลับมาแล้วเราฟุ่มเฟือย พ่อกับแม่เขาก็ตักเตือน

คิดว่าของพระเจ้าทั้งนั้น ตั้งแต่โน้นแล้ว เคยทะเลาะกับสามีบ่อย เพราะลูกมาก แต่ทะเลาะตอนปรึกษาหารือกัน ปวดหัวกับลูก เดี่ยวลูกอย่างโน้น เดี่ยวลูกอย่างนี้ ถ้ามีอะไรก็ต้องพูดให้หมด อย่าเอาไปเก็บไว้ย่ำราอให้มีปัญหามาก”

4. ครอบครัวมะเข็ง : การสัมภาษณ์นายสื่อเม็ง และนางนุรมาพบว่า บุคคลในครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 4

ตาราง 4 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวมะเข็ง

บทบาทและหน้าที่	ผู้รับบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	ภรรยาเป็นหลัก
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวมะเข็งดังแสดงไว้ตามตาราง 4 ซึ่งให้เห็นว่าโดยส่วนใหญ่สามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันกล่าวคือ มี 3 ประเด็นที่สามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันได้แก่ การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้านเรือน และการประกอบอาชีพ นุรมาเล่าว่า สื่อเม็ง (สามี) มีอาชีพทำนา และทำสวน ส่วนเธอรับจ้างทำอิฐที่โรงงานในหมู่บ้าน และเป็นแม่บ้าน ส่วนอีก 1 ประเด็นภรรยามีบทบาทและหน้าที่เป็นหลักได้แก่ การใช้จ่ายในบ้าน นุรมาเล่าถึงลูกๆ และสามีว่า “เขา (ลูก ๆ) ก็ช่วยเหลืองานบ้านเหมือนกัน ตอนเขาขยันเขาก็ทำ ถ้าขี้เกียจเขาก็ไม่ทำ ฉันไม่ค่อยใช้เท่าไรนัก เพราะลูกยังเล็กอยู่ เขาก็คอยแต่จะกิน ส่วนสามี ถ้า เขากลับถึงบ้านก่อนก็ช่วยหุงข้าว บางทีเขาช่วยล้างจาน ซักผ้าของเขาเองถ้าเราไม่ว่างจากภารกิจ”

5. ครอบครัวอุมา : การสัมภาษณ์อูเซ็ง และแวน๊ะพบว่า บุคคลในครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 5

ตาราง 5 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวอูมา

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวอูมาดังแสดงไว้ตามตาราง 5 ซึ่งให้เห็นว่าสามีและภรรยา มีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันทั้ง 4 ประเด็นที่ศึกษาได้แก่ การใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้านเรือน และการประกอบอาชีพ แวนั้นะบอกว่า “การใช้จ่ายซื้อของในบ้านเป็นหน้าที่ของกะนะ (แวนั้นะ) แต่หากต้องซื้อสิ่งของชิ้นใหญ่โตก็ช่วย ๆ กันคิดกับสามี” ส่วนกิจกรรมการศึกษาของลูกนายอูซึ่งบอกว่า “ยังไม่ได้คิดเพราะ ลูกยังเล็กอยู่” ส่วนแวนั้นะบอกว่าต้องปรึกษาหารือกันก่อน” การซ่อมแซมบ้านทั้งคู่มีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันแต่สามีทำ หน้าที่ในการซ่อมแซมบ้านเอง อูซึ่งเล่าถึงการแบ่งงานในกิจกรรมภายในบ้านว่า “ถ้าเป็นงานบ้านภรรยาของเขาทำหมด เขาช่วยเหลือยั้งสัตว์ ปลูกต้นไม้ ทำนาปรังรายได้ของเขาประมาณ 5,000 แต่บางเดือนก็ได้มากกว่า”

6. ครอบครัวอาหามะ : การสัมภาษณ์วาเยะ และอาดิตะห์ พบว่าครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำ ดังแสดงไว้ตามตาราง 6

ตาราง 6 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวอาหามะ

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การศึกษาของลูก	สามีเป็นหลัก
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีเป็นหลัก
การประกอบอาชีพ	สามีเป็นหลัก

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวอาหามะดังแสดงไว้ตามตาราง 6 ซึ่งให้เห็นว่าส่วนใหญ่สามีมีบทบาทและหน้าที่เป็นหลักในการศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้าน และการประกอบอาชีพ ส่วนการใช้จ่ายในบ้านนั้นสามีและภรรยามีบทบาทเท่าเทียมกันซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสามีมีบทบาทและหน้าที่มากกว่าภรรยา กรณีนี้มีลักษณะผันแปรจาก 5 กรณีข้างต้นค่อนข้างมาก จากการสังเกตในช่วงที่เก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยยังพบว่าภรรยาในครอบครัวอาหามะทำหน้าที่เป็นแม่บ้านดูแลกิจกรรมภายในบ้านเป็นหลัก เช่น ทำอาหาร ดูแลทำความสะอาดบ้าน ซักผ้า เป็นต้น

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวเดี่ยวในชุมชนบ้านคลอง

ผู้วิจัยประมวลผลโดยการสรุปผลเกี่ยวกับการแบ่งงานกันทำในครอบครัวเดี่ยวในชุมชนบ้านคลอง โดยใช้วิธีอย่างง่าย ๆ กล่าวคือ แจกแจงความถี่ของผู้มีบทบาทและหน้าที่ในครอบครัวตามประเด็นบทบาทและหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้แล้วกล่าวคือ การใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้านเรือน และการประกอบอาชีพ แล้วรวมผลผู้มีบทบาทและหน้าที่ในครอบครัวในแต่ละประเด็นบทบาทและหน้าที่ตามที่จำแนกไว้คือ สามีเป็นหลัก ภรรยาเป็นหลัก และสามีภรรยามีความเท่าเทียมกัน (ครอบครัวเดี่ยว 6 ครอบครัว บทบาทและหน้าที่ 4 ประเด็น ผลรวมผู้มีบทบาทและหน้าที่ในครอบครัวตามประเด็นต่างๆ เท่ากับ 24) การแบ่งงานกันทำในครอบครัวเดี่ยวในชุมชนบ้านคลองแสดงไว้ตามตาราง 7

ตาราง 7 อำนาจของบุคคลในครอบครัวเดี่ยวในชุมชนบ้านคลอง

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่		
	สามี เป็นหลัก	ภรรยา เป็นหลัก	สามีและภรรยามีความเท่า เทียมเท่าเทียมกัน
การใช้จ่ายในบ้าน	-	2	4
การศึกษาของลูก	1	-	5
การซ่อมแซมบ้านเรือน	2	-	4
การประกอบอาชีพ	1	-	5
รวม	4	2	18

การศึกษาการแบ่งงานกันทำในครอบครัวเดี่ยวในชุมชนบ้านคลองซึ่งศึกษาจากบทบาท และหน้าที่ด้านการศึกษาของลูก การประกอบอาชีพ การใช้จ่ายในบ้าน และการซ่อมแซมบ้าน เรือนดังแสดงไว้ตามตาราง 7 ซึ่งให้เห็นว่าทั้งสามีและภรรยาในครอบครัวเดี่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบทบาทหน้าที่เท่าเทียมกันในทุกบทบาทและหน้าที่ที่ศึกษากล่าวคือ การศึกษาของลูก การประกอบอาชีพ การใช้จ่ายในบ้านและการซ่อมแซมบ้านเรือน รองลงมาสามีมีบทบาทและหน้าที่เป็นหลักในการศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้าน และการประกอบอาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสามีในแต่ละครอบครัวมีศักยภาพ หรือมีความสามารถในการประเดิมดังกล่าวมากกว่าภรรยา และประเดิมสุดท้ายภรรยามีบทบาทและหน้าที่เป็นหลักในการใช้จ่ายในบ้าน การแบ่งงานกันในลักษณะดังกล่าว เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และตามความสามารถเฉพาะด้าน (specialization) ซึ่งได้ก่อให้เกิดดุลยภาพ และส่งผลให้เกิดบูรณาการหรือสมานลักษณะในครอบครัวตามทัศนะของกองต์ (Comte, 1896 อ้างถึงใน ประจิดโร มหาหิง, 2544 : 98)

ครอบครัวขยาย : การแบ่งงานกันทำในครอบครัว

ผู้วิจัยศึกษาการแบ่งงานกันทำในครอบครัวขยายตามประเด็นบทบาทและหน้าที่ที่กำหนดไว้ในการศึกษาการแบ่งงานกันทำในครอบครัวเดี่ยวดังกล่าวข้างต้น โดยอาศัยวิธีการสัมภาษณ์สามีและภรรยา ผลการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. ครอบครัวกะมุเต็ง : การสัมภาษณ์ชายรุ่น และ อัสนีย์ พบว่าครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 8

ตาราง 8 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวกะมุเต็ง

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่ในครอบครัว
การใช้จ่ายในบ้าน	สามีเป็นหลัก
การศึกษาของลูก	สามีเป็นหลัก
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีเป็นหลัก
การประกอบอาชีพ	สามีเป็นหลัก

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวกะมุเต็งดังแสดงไว้ตามตาราง 8 ซึ่งให้เห็นว่า สามีมีบทบาทและหน้าที่เป็นหลักทั้ง 4 บทบาทและหน้าที่ได้แก่ การใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก

การซ่อมแซมบ้านเรือน และการประกอบอาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเชื่อที่ว่าทุกอย่างขึ้นต้อง ขึ้นอยู่กับสามี อย่างไรก็ตามในช่วงที่เก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ภรรยาในครอบครัว กะมูเต็งมีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกวัย 6 เดือน และบทบาทหน้าที่ในการดูแลบ้านเรือนมากกว่าสามี ทั้งนี้เป็นเพราะเป็นความเชื่อที่ว่างานบ้านเป็นหน้าที่ของผู้หญิง

2. ครอบครัวยะโก๊ะ : การสัมภาษณ์อับดุลรอฮิม และเขาเคาะพบว่าครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกัน ทำดังแสดงไว้ตามตาราง 9

ตาราง 9 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวยะโก๊ะ

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	ภรรยาเป็นหลัก
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีเป็นหลัก
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวยะโก๊ะดังแสดงไว้ตามตาราง 9 ซึ่งให้เห็นว่า โดยส่วนใหญ่สามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันกล่าวคือ มี 2 บทบาทและหน้าที่ที่สามีและภรรยามีบทบาทเท่าเทียมกันได้แก่ การศึกษาของลูก การประกอบอาชีพ รองจากนี้สามีเป็นหลักในการซ่อมแซมบ้านเรือน และภรรยาเป็นหลักในการใช้จ่ายในบ้าน การแบ่งงานกันทำในครอบครัวยะโก๊ะแม้สามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่ที่เท่าเทียมกันแต่ก็ยังสะท้อนให้เห็นว่า บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวนี้เป็นไปตามศักยภาพของแต่ละคน กล่าวคือ หากเป็นเรื่องเด็ก ๆ ภรรยามีบทบาทและหน้าที่เป็นหลัก ส่วนเรื่องใหญ่ ๆ และมีสาระสำคัญ เช่นการทำมาหากิน บทบาทและหน้าที่หลักก็จะตกที่สามีเป็นหลักดังที่นางเขาเคาะเล่าว่า “สามีเป็นใหญ่ เขาเป็นคนหาเงิน กะจิ (น้ำ) เป็นผู้หญิงจะไปหาเงินที่ไหน การต่อเติมบ้านสามีก็เป็นใหญ่เพราะเขาเป็นคนหาเงิน ส่วนภาระก็เกี่ยวกับการเรียนของลูกและอาชีพของลูกนั้นเราก็เข้าไปมีส่วนร่วมเหมือนกัน เราจะแสดงความคิดเห็นว่าจะทำงานอะไร งานอะไรดี เหมาะสมกับลูก” เมื่อผู้วิจัยถามถึงพ่อ และน้ำของเขาเคาะที่อาศัยอยู่ด้วยว่ามีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมอะไรบ้างในด้านใดบ้าง เขาเคาะตอบว่า “เขาไม่ได้มีส่วนร่วมด้วย เราจะคิดกันเองตามสามีภรรยา คนแก่มันไม่ได้พูดอะไร ส่วนน้ำ เราคิดอย่างเดียว เวลาเราไม่มีเงินก็ไปยืมเขานั่นแหละ แต่เขาก็ช่วยดูแลลูกเราด้วย”

3. ครอบครัวवेशะ : การสัมภาษณ์จัดบุตเสาะฮ์ และคูซัซมะฮ์ พบว่าครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 10

ตาราง 10 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวवेशะ

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวवेशะดังแสดงไว้ตามตาราง 10 ซึ่งให้เห็นว่าสามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันทั้ง 4 บทบาทและหน้าที่ที่ศึกษากล่าวคือ การใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้านเรือน และการประกอบอาชีพ คูซัซมะฮ์บอกว่า “มีอะไรก็จะช่วยกันทำ ถ้าเขา (สามี) ว่างเขาก็ช่วย”

4. ครอบครัวสาเมาะ : การสัมภาษณ์อับดุลรอแม็ง และรอเกียเฮะ พบว่าครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 11

ตาราง 11 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวสาเมาะ

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งกันทำในครอบครัวสาเมาะดังแสดงไว้ตามตาราง 11 ซึ่งให้เห็นว่า สามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันทั้ง 4 บทบาทและหน้าที่ได้แก่ การใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้านเรือน และการประกอบอาชีพ รอเกียเฮะเล่าว่าเขามีบทบาทและ

หน้าที่ภายในบ้านมากแต่สามีก็มีส่วนช่วยเหลือด้วย นอกจากนี้แม่ก็มีส่วนช่วยเหลือในงานบ้าน และช่วยเหลือลูก เขาเล่าว่า “ยะเยะและแบแบ็ง (อับดุลรอแม็ง) ปรีक्षाหาหรือกันเสมอเวลาจะทำอะไร แต่ก็ต้องถามความคิดเห็นของพ่อและแม่ด้วย หากพวกเขาไม่เห็นด้วยก็ไม่สามารถทำในกิจกรรมนั้น ๆ” ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการตัดสินใจภายในครอบครัวนี้ด้วยว่าพ่อคุณแม่มีอิทธิพลค่อนข้างมาก

5. ครอบครัวมะแซ : การสัมภาษณ์เวมาชิ และสาแลสะพบว่าครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 12

ตาราง 12 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวมะแซ

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวมะแซดังแสดงไว้ตามตาราง 12 ซึ่งให้เห็นว่า สามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันทั้ง 4 บทบาทและหน้าที่ได้แก่ การใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้านเรือน การประกอบอาชีพ ส่วนแม่ยายมีส่วนช่วยเหลือในงานทำน และเลี้ยงดูลูก ๆ ดังที่สาแลสะเล่าว่า “กะสะ (สาแลสะ) กับสามีมีบทบาทและหน้าที่ในบ้านเท่าเทียมกัน มีอะไรก็จะปรึกษาหารือกัน และถามความเห็นจากแม่ก่อนด้วย แม่มีบทบาทค่อนข้างมากในการเลี้ยงดูลูก ๆ ของกะสะ เรื่องครัวบางครั้งกะสะก็ทำ บางครั้งแม่ก็ทำ” กรณีดังกล่าวเป็นการสะท้อนถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของครอบครัวชาย โดยเฉพาะครอบครัวของ Ego ที่ได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัวพ่อควแม่ยายอยู่มาก

ครอบครัวมะแซมีความผูกพันกับครอบครัวเดิม แม้จะมีโอกาสดำเนินชีวิตในเมืองที่มีความทันสมัยมากกว่า แต่ก็ยังปรารถนาที่จะกลับมาอาศัยในชุมชนเดิมที่คนเติบโตมาซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพของชุมชน ครอบครัวและเครือญาติ ดังที่สาแลสะเล่าว่า “ช่วงที่กะสะ ยังไม่ทำงานรับราชการเช่นปัจจุบัน กะสะและแม่ช่วยกันดูแลเลี้ยงดู เมื่อลูก ๆ โตจนสามารถเข้าโรงเรียนได้ และกะสะเองก็มีงานทำ จึงย้ายมาอยู่ในตัวเมืองปัตตานีซึ่งใกล้ที่ทำงาน วัน

เสาร์และวันอาทิตย์จึงจะกลับบ้าน (บ้านเดิมซึ่งอาศัยร่วมกับพ่อตาแม่ยาย) ตอนนี้กะจะกะลับมาต่อเติมบ้านและอาศัยอยู่กับแม่อิงเช่นในอดีตแล้ว”

6. ครอบครัวสาละ : การสัมภาษณ์มะรอสะ และฟิตคือมาะ พบว่าครอบครัวนี้มีการแบ่งงานกันทำดังแสดงไว้ตามตาราง 13

ตาราง 13 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวสาละ

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่
การใช้จ่ายในบ้าน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การศึกษาของลูก	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การซ่อมแซมบ้านเรือน	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน
การประกอบอาชีพ	สามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวสาละและดังแสดงไว้ตามตาราง 13 ซึ่งให้เห็นว่า สามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมทั้ง 4 บทบาทและหน้าที่ได้แก่ การใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้านเรือน และการประกอบอาชีพ โดยมีจะมีการปรึกษารือกันก่อนที่จะทำกิจกรรมดังกล่าว ฟิตคือมาะบอกว่าแม้ว่าหากกับสามีจะมีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกัน แต่เมื่อมีอะไรที่ต้องปรึกษากันเขาก็ต้องฟังสามี ซึ่งเป็นการสะท้อนเห็นอีกว่า บทบาทและหน้าที่ที่เท่าเทียมนั้นมิได้หมายถึงความเท่าเทียมกันของอำนาจภายในครอบครัว

การแบ่งงานกันทำในครอบครัวชายในชุมชนบ้านคลอง

การรวบรวมผลอำนาจของบุคคลในครอบครัวชายใช้วิธีการอย่างง่ายเช่นเดียวกับครอบครัวเดี่ยว ผลการศึกษาปรากฏตามตาราง 14

ตาราง 14 การแบ่งงานกันทำในครอบครัวขยายในชุมชนบ้านคลอง

บทบาทและหน้าที่	ผู้มีบทบาทและหน้าที่		
	สามี เป็นหลัก	ภรรยา เป็นหลัก	สามีและภรรยามีความ เท่าเทียมกัน
การใช้จ่ายในบ้าน	1	1	4
การศึกษาของลูก	1	-	5
การซ่อมแซมบ้านเรือน	2	-	4
การประกอบอาชีพ	1	-	5
รวม	5	1	18

การศึกษามบทบาทและหน้าที่ในครอบครัวขยายในชุมชนบ้านคลองดังแสดงไว้ตามตาราง 14 ซึ่งให้เห็นว่า โดยส่วนใหญ่สามีและภรรยาในครอบครัวขยายซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง มีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกันในทุกประเด็นที่ศึกษา กล่าวคือ การใช้จ่ายในบ้าน การศึกษาของลูก การซ่อมแซมบ้านเรือน และการประกอบอาชีพ รองลงมาสามีมีบทบาทและหน้าที่เป็นหลักทั้ง 4 ประเด็นดังที่กล่าวมาแล้ว และประเด็นสุดท้ายภรรยามีบทบาทและหน้าที่เป็นหลักการใช้จ่ายในบ้าน นอกจากนั้นสมาชิกที่เป็นผู้อาวุโสหรือ พ่อตาแม่ยาย หรือพ่อศั้วแม่ศั้วยังมีบทบาทในฐานะผู้ช่วยเหลือโดยเฉพาะในด้านการเลี้ยงดูลูก และให้คำปรึกษาในปัญหาต่าง ๆ แก่สมาชิกในครอบครัว

การศึกษาการแบ่งงานกันทำในครอบครัวในชุมชนบ้านคลองครั้งนี้มีผลสรุปว่า ครอบครัวเดียวโดยส่วนใหญ่สามีและภรรยามีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกัน มีเพียงบางครอบครัวที่สามีมีบทบาทและหน้าที่เป็นหลัก อย่างไรก็ตามภรรยาในครอบครัวเดียวเป็นหลักในประเด็นการใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมประจำวันในบ้าน ส่วนผลสรุปการแบ่งงานกันทำในครอบครัวขยายมีลักษณะเช่นเดียวกับครอบครัวเดียว แต่จะแตกต่างกันตรงที่ผู้อาวุโสในครอบครัวซึ่งได้แก่ พ่อศั้วแม่ศั้วหรือพ่อตาแม่ยายมักจะมีบทบาทในการช่วยเหลืองานบ้าน การเลี้ยงดูบุตร ให้คำปรึกษา และคำแนะนำมากกว่าครอบครัวเดียว ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะโครงสร้างครอบครัวขยายที่ประกอบด้วย 2 ครอบครัวขึ้นไป และมีผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตอาศัยร่วมอยู่บ้านเดียวกัน อีกทั้งปัจจัยด้านการผลิตหรือปัจจัยยังชีพที่ต้องพึ่งพิงทางเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน

ครอบครัวเดี่ยว : บทบาทในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

การศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาบทบาทหน้าที่ของครอบครัวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่ามุสลิมในถิ่นนี้มี การปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัดตามจารีตประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา อันสืบเนื่องมาจากความเชื่อความศรัทธาที่ได้รับการปลูกฝังโดยเฉพาะจากสถาบันครอบครัว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทหน้าที่ของครอบครัวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองที่เน้นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าหรือผู้นำครอบครัวโดยเฉพาะคู่สามีและภรรยาโดยวิธีการสัมภาษณ์เป็นหลัก ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกเสียงการสัมภาษณ์โดยขออนุญาตกลุ่มตัวอย่าง และอธิบายเหตุผลที่ต้องใช้แบบบันทึกเสียง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ขออนุญาตให้ใช้ ในกรณีที่ไม่อนุญาตให้บันทึกเสียงผู้วิจัยอาศัยการจดบันทึกแบบย่อ แล้วนำมาเรียบเรียงภายหลังจาก สิ้นสุดงานภาคสนามในวันนั้น ผลการศึกษาบทบาทหน้าที่ของครอบครัวในการขัดเกลาทางสังคม มีดังนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว

เมื่อรอเฮและชะฮ์ยาวยังเป็นเด็ก

เมื่อถามว่า ตอนรอเฮเป็นเด็กใครเป็นคนสอนในหลักปฏิบัติ 5 ประการ รอเฮตอบด้วยความมั่นใจว่า เมื่อตอนเป็นเด็กพ่อแม่เป็นคนสอนให้กล่าวปฏิญาณตน “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และมุฮัมมัดคือศาสนทูตของอัลลอฮ์” สอนให้รอเฮละหมาดวันละ 5 เวลา¹³ ให้ถือศีลอดตามหลักการของศาสนาอิสลาม ส่วนการจ่ายชะกาตอันหมายถึง การจ่ายภาษีแก่คนยากจน อดยโอกาสในชุมชน และการไปประกอบพิธีฮัจญ์ รอเฮเรียนรู้จากการไปเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามระดับต้นในชุมชนหรือที่รู้จักกันว่า “โรงเรียนคาดีการ” รอเฮบอกว่าได้เรียนรู้ศาสนาเพิ่มเติมในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม หรือ “ปอเนาะ” ส่วนชะฮ์ยาเล่าว่า ตอนเด็ก ๆ เขาเรียนศาสนาที่โรงเรียนคาดีการ แล้วก็มาต่อที่ปอเนาะ ได้เรียนรู้ศาสนาที่นั่น เขาปฏิบัติละหมาดตามศาสนบัญญัติ และถือศีลอดครบทั้งเดือนตอนอายุ 25 ปี ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่เขาแต่งงานแล้ว ก่อนหน้านั้นเขาปฏิบัติศาสนกิจเช่นเดียวกันแต่ไม่ครบบริบูรณ์

จากวัยเด็กสู่วัยแต่งงาน

นางรอเฮแต่งงานตอนอายุ 15 ปี เขาแต่งงานที่จัดงานแต่งงานตามประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาในอดีตว่า ฝ่ายชายมาที่บ้านฝ่ายหญิงพร้อมด้วยสินสอดหรือที่เรียกว่า “บาลาญอ”

¹³ การละหมาด มีระเบียบและขั้นตอนซึ่งแสดงไว้ในภาคผนวก

แต่ในกรณีของชะฮ์ยาฝ่ายชายได้นำแหวน สร้อยคอทองคำ เงิน และกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นสินสอดการแต่งงาน พิธีกรรมแต่งงานเริ่มขึ้นเมื่อโต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเค็บ เจ้าบ่าว ญาติ และเพื่อนของทั้งสองฝ่ายพร้อมหน้าพร้อมตากันที่บ้านของฝ่ายเจ้าสาว ในพื้นที่ที่กำหนดสำหรับพิธีกรรม โต๊ะอิหม่ามเป็นคนดำเนินพิธีกรรมดังกล่าว เขาให้เจ้าบ่าวกล่าวถ้อยคำเป็นภาษามลายูเพื่อเป็นการแสดงว่าต้องการแต่งงานกับเจ้าสาว และมีสินสอดเป็นจำนวนที่ได้นำมา และการแต่งงานนั้นเพื่อหนทางของพระเจ้า ฝ่ายเจ้าสาวมิได้อยู่ในสถานการณ์ดังกล่าวเพียงแต่หลบอยู่ห่าง ๆ มิให้เจ้าบ่าวและผู้ชายอื่นเห็นหน้า เมื่อพิธีกรรมแต่งงานเสร็จสิ้นถือว่าเจ้าบ่าวและเจ้าสาวได้แต่งงานกันแล้ว และลำดับขั้นต่อไปคือการเลี้ยงอาหารแก่แขกที่มาทักทายของฝ่ายชาย ญาติ และเพื่อนที่มาให้กำลังใจ และเป็นสักขีพยาน สำหรับคืนวันแต่งงานตามประเพณีและพิธีกรรมของศาสนา นี้ รอเฮได้มีการจัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงานประมาณ 3 ถาด หรือ 3 “อีดะ” เมื่อรับประทานอาหารกันเป็นที่เรียบริ้วฝ่ายชายจึงกลับบ้าน เพื่อไปเตรียมพร้อมสำหรับการจัดเลี้ยงอาหารแก่ชาวบ้านอีกครั้งหนึ่ง ในวันรุ่งขึ้นที่บ้านฝ่ายหญิงซึ่งเป็นการจัดเลี้ยงอาหารแก่ชาวบ้านเพียงอย่างเดียวมิได้มีพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว

รอเฮเล่าว่างานแต่งงานมิได้ใหญ่โตอะไรมากนัก มีแขกของฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ญาติ และเพื่อน ๆ มาร่วมในงานแต่งงานอาหารที่ใช้เลี้ยงผู้มาร่วมงานได้แก่ ข้าว แกงมันมันไก่ แกงมันมันแพะ แกงขี้เหล็ก น้ำบูดู และ ผักลวก เริ่มเลี้ยงกันหลังละหมาดซุฮรี หรือหลังละหมาดในช่วงกลางวัน ภายในบ้านฝ่ายเจ้าสาวได้เตรียม “bung chimeh” หรือสิ่งของซึ่งแสดงไว้เป็นธรรมเนียมประเพณีและเพื่อความเป็นสิริมงคลในวันแต่งงาน ได้แก่ ข้าวเหนียวสีแดง ข้าว เหลืองที่จัดไว้ในถาดเดียวกันเป็นรูปทรงกลมสูงและปักไข่เปิดที่ซุสสีแดง พุ่มใบพลูที่จัดอย่างสวยงาม กลิ้ว 1 ถาด และขนมลา ที่ได้สั่งทำจากแม่ค้าในตลาดนัด หลังจากเสร็จสิ้นการเลี้ยง ฝ่ายเจ้าบ่าวต้องพักที่บ้านเจ้าสาวเป็นเวลา 3 วัน แล้วเจ้าสาวต้องไปอยู่บ้านเจ้าบ่าว 3 วัน หลังจากนั้นทั้งคู่จึงกลับไปอยู่บ้านของฝ่ายหญิง ต่อมาครอบครัวจะขอยืมแขกบ้านเรือนไปอาศัยอยู่อย่างเ็นอิสระ

จากผู้ถูกขจัดเกลากลายมาเป็นผู้ขจัดเกลา

อะซานและอิกอมัต : กระบวนการแรกหลังจากเด็กได้ลืมตาโลก

เมื่อรอเฮอายุ 16 ปี คลอดบุตรคนแรกเป็นผู้หญิงโดยมีหมอค้าเขินหมู่บ้านเป็นผู้ทำคลอดหลังจากทำความสะอาดตัวเด็กทารกเรียบร้อยแล้ว ชะฮ์ยาพ่อของเด็กเข้ามาทักว่าอะซาน¹⁴ ที่หูขวาด้วยถ้อยคำภาษาอาหรับซึ่งมีความหมายว่า “อัลลอฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ อัลลอฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ ข้าขอปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์ ข้าขอปฏิญาณว่านบีมุฮัมมัดเป็นทูตของพระองค์ ข้าขอ

¹⁴ การอะซานเป็นการเรียกหรือไปทุ่งกระหอบ และประกาศความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าภายหลังจากเด็กพึ่งคลอด

ปฏิกิริยานี้มีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์ จงละหมาดเถิด ไม่มีอำนาจและพลังใด ๆ นอกจากอัลลอฮ์เท่านั้น ท่านทั้งหลายของผู้ซัดฮะกันเถิด ไม่มีอำนาจและพลังใด ๆ นอกจากของอัลลอฮ์เท่านั้น อัลลอฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ อัลลอฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์” เมื่ออะซานเสร็จแล้วจึง “กอมัด¹⁵” (คำกล่าวเหมือนอะซาน แต่อะซานกล่าวประโยคละ 2 เที้ยว ส่วนกอมัดนั้นกล่าวเที้ยวเดียว) ที่หูซ้ายของเด็กทารก ส่วนลูกชายคนเล็กก็กระทำเช่นเดียวกัน แต่จะแตกต่างที่ลูกชายคนเล็กคลอดที่โรงพยาบาลทำข้ามซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอปะนาระ

การเขียนชื่อพระเจ้าด้วยหมึกเขียนคิ้วที่หน้าผาก : สัญลักษณ์แห่งการขับไล่สิ่งชั่วร้าย

รอเฮเล่าว่าลูกสาวคนโตที่ชื่อปาตีมาะไม่ได้เขียนชื่อของพระเจ้าเป็นภาษาอาหรับที่หน้าผากด้วยหมึกเขียนคิ้ว แต่จะมีการเขียนชื่อพระเจ้าที่หน้าผากของฟาอิดลูกชายคนเล็กเขียน เหตุผลเพราะตอนนั้นลูกชายชอบร้องตอนเวลาเย็น เขาบอกว่าอาจมีพวกมารร้ายหรือไซคอน อิบีสส์ เข้ามากวนเด็ก เขาจึงขอให้ญาติซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องเขียนชื่ออัลลอฮ์ที่หน้าผากลูก เพราะหลาย ๆ คนเชื่อว่าเขียนแล้วลูกจะไม่ร้องและเป็นการขับไล่มารร้าย หรือไซคอนเหล่านั้นด้วย การเขียนชื่อพระเจ้าหรืออัลลอฮ์นั้นจะเขียนด้วยหมึกเขียนคิ้วที่นำมาจากเมกกะฮ์ หรือเรียกว่า “จือเลาะ”

การกล่อมลูก : ความใกล้ชิดระหว่างแม่ ลูก และพระเจ้า

รอเฮกล่อมลูกด้วยถ้อยคำ “ลาอิลลาฮาอิลลอฮุ มุฮัมมัดคาร์อซุลลุลลอฮุ” ซึ่งหมายถึง ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และมุฮัมมัดคือศาสนทูตซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสอนให้รู้จักพระเจ้า

การทำอะกิเกาะฮ์¹⁶ : พิธีกรรมที่พ่อแม่กระทำให้แก่บุตร

รอเฮเล่าว่าปาตีมาะลูกสาวคนโตทำอะกิเกาะฮ์ ตอนอายุ 2 หรือ 3 ขวบ ส่วนฟาอิดทำอะกิเกาะฮ์ตอนอายุ 1 ขวบ

¹⁵ การกอมัดหรืออิกอมัดมีความหมายเช่นเดียวกับก้าอะซาน แต่จะกระทำหลังจากอะซานแล้ว

¹⁶ การอะกิเกาะฮ์ คือการทำบุญเลี้ยงอาหารแก่คนมุสลิมในโอกาส ที่มีเด็กเพิ่มขึ้นเป็นสมาชิกของครอบครัว โดยปกติจะเชือดแพะหรือวัว

การเข้าสู่หน้ด : การชำระสิ่งสกปรก

ฟาอิดถูกชายคนเล็กเข้าสู่หน้ดหมู่ที่โรงเรียนบ้านคลองตออายุ 10 ขวบ ส่วนปาตีเมาะ ลูกสาวคนโตเข้าสู่หน้ดตออายุ 45 วัน รอเฮบอกว่ “ปาตีเมาะรีบเข้าสู่หน้ดตั้งแต้ยังเล็กเพราะเป็นผู้หญิงต้องรีบทำ”

การปลูกฝ้งหลักศรัทธและหลักปฏิบัติ

ครอบครัวจะยอตอนลูกให้ละหมาดตอนลูกอายุประมาณ 5 ขวบ ส่วนการถือศีลอดพวกเขาสอนเมื่อลูกโตขึ้นมาบ้างแล้ว สำหรับลูกสาวคนแรกพวกเขาสอนตอนเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ส่วนลูกชายคนเล็กพวกเขาบอกให้ถือศีลอดหลังจากเข้าสู่หน้ดแล้ว รอเฮบอกกับลูกว่ “ต้องถือศีลอดแล้วเพราะโตแล้ว เข้าสู่หน้ดแล้ว” “ไม่ต้องสอนอะไรมาก ลูกจะทำเอง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะได้เห็นแบบอย่างการปฏิบัติจากพ่อและแม่”

การเรียนอัลกุรอาน : แบบเรียนที่ชาวมุสลิมต้องเรียนรู้

ยะฮยาและรอเฮเป็นคนสอนอัลกุรอานแก่ลูก ๆ และเด็ก ๆ ในหมู่บ้านในช่วงหลังละหมาดมักริบ หรือละหมาดหลังจากพระอาทิตย์ตกดิน เวลาประมาณ 18.30 น. โดยไม่ได้คิดอัตราค่าจ้าง เด็กที่มาเรียนทั้งหมดมีจำนวน 11 คน เป็นเด็กผู้หญิง 8 คน เป็นเด็กผู้ชาย 3 คน มีอายุแตกต่างกันไป บ้างอายุ 8 ขวบ บ้างอายุ 10 ขวบ บ้างอายุ 11 ขวบ ตอนนีปาตีเมาะลูกคนโตกำลังศึกษาที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งสอนทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญ และการอ่านอัลกุรอานด้วย รอเฮเล่าว่านอกจากที่บ้านแล้ว ลูก ๆ ของเขาได้เรียนรู้ศาสนาที่โรงเรียนสอนศาสนาในหมู่บ้านหรือโรงเรียนตาดีการ์

2. ครอบครัวดารามะ

การอะซานและอิกอมัต

รอตีเมาะเล่าว่ที่ผ่านมาเขาสอนลูกให้เป็นคนดี สอนให้เขาขยัน เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ให้เป็นคนเกเร และรังแกเพื่อน ผู้วิจัยถามเ้าความเมื่อตอนที่ปาตีเมาะคลอดบุตรว่คลอดที่ไหน และให้รอตีเมาะเล่าถึงประเพณีและพิธีกรรมหลังคลอดรวมถึงประเพณีและพิธีกรรมอื่น ๆ ที่บุตรของเขาได้รับการขัดเกลาได้ความว่ ลูกคนโตของรอตีเมาะคลอดที่โรงพยาบาลท่าข้ามซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ ภายหลังคลอดญาติของเขาทำอะซานที่หูขวา และอิกอมัตที่หูซ้ายของเด็ก ส่วนลูกคนเล็กคลอดที่บ้านเพราะรู้สึกไม่มั่นใจในการทำคลอดที่โรงพยาบาล คราวนีพ่อของรอตีเมาะเป็นฝ่ายอะซานและอิกอมัต

การเข้าสู่หัตถ์

ลูกสาวของรอตีมาเข้าสู่หัตถ์หลังจากคลอดแล้วประมาณ 3 วัน โดยหมอต้าแยหรือโตะบีแคเป็นคนเข้าสู่หัตถ์ให้ ขึ้นแรกโตะบีแคจะอ่านดูอา จากนั้นจึงขลิบที่ปลายอวัยวะเพศเพียงให้มีเลือดออกมาเล็กน้อยเท่านั้น หลังจากนั้นจึงทายที่บาดแผล รอตีมาเล่าว่าญาติพี่น้องมาไว้กำลังใจกันที่บ้าน มีการทำข้าวเหนียวใส่ขมิ้น ไข่เจียวเพื่อรับประทานกับข้าวเหนียว ส่วนลูกชายคนเล็กของรอตีมาะยังไม่ได้เข้าสู่หัตถ์ รอตีมาบอกว่า “ตอนนี้เขายังเด็ก คุณเองไม่ได้เด็กผู้ชายที่เข้าสู่หัตถ์น่าจะดูแลตัวเองได้บ้างแล้ว อีลียาน่าจะเข้าสู่หัตถ์ตอนอายุ 10 ขวบ”

การทำอะก็เก๊ะฮู

ลูกทั้งสองคนของตอเล็บและรอตีมาได้ทำอะก็เก๊ะฮูตอนอายุประมาณ 2 เดือน สำหรับลูกสาวคนโตเขาได้เชือดแพะ 1 ตัวเพื่อขจัดงานเลี้ยงฉลอง ส่วนลูกชายเชือดวัว 1 ส่วนหรือ “จีมเย” รอตีมาบอกว่าวัวหรือแพะที่เชือดนั้นต้องเปลี่ยนฟืน หรือเป็นวัวที่มีอาเขุแล้วจะเป็นตัวผู้หรือตัวเมียก็ได้ ลูกชายของเขาทำอะก็เก๊ะฮูในวันฮารีรายอซีดิลอ์ฎฮาหรือรายอฮัจยี แพะมีราคาประมาณ 1,000 บาท ส่วนวัว 1 ตัวมีราคาประมาณ 1,500 บาท จนกระทั่ง 2,000 บาท ในวันที่ทำอะก็เก๊ะฮูมีการเรียกเพื่อนบ้านมาช่วยกันปรุงอาหาร และมีข้าวเหนียวเป็นองค์ประกอบด้วย เขาบอกว่า “อ่านดูอาที่ต้องมีข้าวเหนียวเป็นธรรมเนียมประเพณีอยู่แล้ว”

การกล่อมลูก

ผู้วิจัยถามถึงกระบวนการกล่อมลูก รอตีมาเล่าว่าเขาให้นมลูกก่อนแล้วยกลูกใส่เปลกล่อมลูกด้วยนัยคำ “ลาอีลาฮาอัลลอฮุ ฮุ ฮุ ฮุ.....”

การเรียนอัลกุรอาน

รอตีมาเล่าว่า “พี่รดากูกคนโตตอนยังเล็ก ๆ เรียนกับพ่อ (พ่อของรอตีมา) หลังจากนั้นเขาถูกส่งไปเรียนกับโตะอิหม่าม ซึ่งเรียนกันตอนค่ำหลังละหมาดมักริบ และเรียนหลังละหมาดช่วงเช้ามืด หรือละหมาดซุบฮี อีลียาลูกชายคนเล็กตอนนี้ยังเรียนกับพ่อของเขา” ตอเล็บเล่าถึงชีวิตการเรียนในวัยเด็กของเขาเองว่า “ตอนผมยังเด็กอาเยาะ (โตะอิหม่าม) เป็นคนสอนให้อ่านอัลกุรอาน พ่อก็สอนให้ละหมาด แม่ไม่ได้สอนเพียงแต่บอกให้ไปเรียน ทั้งเรียนอัลกุรอาน ถือศีลอด หลักศรัทธา อาเยาะเป็นคนสอนหมด พ่อแม่มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของโตะอิหม่าม แต่พวกเขาจะบอกให้ไปเรียน” และเขาเล่าถึงบทบาทของเขามืดต่อการศึกษาลูกว่า “ผมส่งให้ลูกไปเรียนที่โรงเรียนคาทอลิก ผมและภรรยาที่สอนเขาเหมือนกัน เช่นสอนให้เขารู้จักกุรอานอิสลาม

หรือหลักปฏิบัติ 5 ประการคือ การกล่าวปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ การละหมาด 5 เวลาใน 1 วัน การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนตามปฏิทินอิสลาม การจ่ายซะกาตหรือภาษีให้แก่สังคม การไปแสวงบุญโดยการประกอบพิธีฮัจย์ที่นครเมกกะฮ์ และสอนให้รู้จักวิญญาณคือ การศรัทธาในอัลลอฮ์ ศรัทธาในมลาอิกะฮ์หรือเทวดาของพระเจ้า ศรัทธาในรอซูลหรือศาสนทูตของพระเจ้า ศรัทธาในบรรดาคำภีร์ที่ประทานโดยพระเจ้า ศรัทธาในฮารีกียามัต หรือวันพิพากษาความดีความชั่ว และศรัทธาในกฎกำหนดสภาวะ” ต่อเลียบต่อไปอีกว่า “ลูกสาวคนโตหลังจากจบจากโรงเรียนประถมแล้วเขาก็ไปเรียนที่โรงเรียนครุศาสตร์ซึ่งเป็นโรงเรียนที่สอนทั้งวิชาสามัญและศาสนา เขา (ลูกสาว) เป็นคนเลือกที่จะไปเรียนที่นั่นเอง ส่วนลูกชายคนเล็กตอนนี้ยังเรียนอยู่ชั้น ป. 2 และเรียนอัลกุรอานกับพ่อ ผมอยากให้ลูกชายเรียนทั้งสามัญและศาสนา ในตอนกลางวันให้เรียนสามัญ ส่วนตอนกลางคืนอยากให้อ่านกิตาบ (การเรียนศาสนาจากตำราเรียนที่เขียนโดยนักวิชาการในอดีต เรียนหลังจากช่วงละหมาดทุก 5 เวลา) และเรียนอัลกุรอานที่ปอเนาะหรือโรงเรียนสอนศาสนาในหมู่บ้าน”

การแต่งงาน

รอดีเมาะเล่าว่า “บอกลูกชายให้สวมใส่กางเกงขาสั้น ส่วนลูกผู้หญิงให้ใส่กระโปรงยาวหรือแม็กซี ให้ใส่เสื้อแขนยาว”

รอดีเมาะและครอบครัวถึงวันแต่งงาน

รอดีเมาะเล่าว่า “กะเมาะ (รอดีเมาะ) แต่งงานตอนอายุ 26 ปี ส่วนสามีอายุ 27 ปี จัดงานเลี้ยงเล็ก ๆ แยกที่มาร่วมใหญ่เป็นชาวบ้านในชุมชน วันนั้นมีการเชือดวัว 1 ตัวเพื่อเลี้ยงแขกที่มาในงาน ช่วงกลางคืนวันก่อนจัดงานเลี้ยงมีการแต่งงานตามพิธีกรรมทางศาสนาโดยมีโต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอยตีบ และโต๊ะบีลาตมาทำพิธี ญาติฝ่ายสามีก็มีพี่สาวของเขา ทางฝ่ายกะเมาะก็มีพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ตอนกลางวันเลี้ยงอาหาร สามีมาอยู่บ้านกะเมาะเลยแต่งงานไม่ได้ส่งตัวไปอยู่บ้านเขา 3 วันแล้วส่งตัวมาอยู่บ้านเรา 3 วันอย่างคนอื่น เพราะแต่ก่อนเขาอยู่กับพี่สาว แล้วบ้านเราก็ใกล้เคียงกัน วันแต่งงานก็ไม่มีของมะฆีอนาหรือของขวัญ ซึ่งเป็นของที่ให้กำลังใจแก่ผู้หญิงซึ่งเจ้าบ่าวต้องให้ ของที่ฝ่ายเจ้าสาวทำเองไม่เรียกว่า มะฆีอนา” ส่วนต่อเลียบเสริมว่า “การแต่งงานก็ต้องรู้ว่าต้องกล่าวถ้อยคำอะไร ต้องรู้รุกนิกะฮ์ ซึ่งผมเรียนจากเพื่อนที่เคยแต่งงานแล้ว”

3. ครอบครัวหะยีเต๊ะ

อะซานและอิกอมัต

สายบะคลอดลูกคนโตและคนที่สองที่บ้าน ส่วนลูกคนที่สาม สี่ ห้า คลอดที่โรงพยาบาล ปีคานี อับดุลละห์อะซานและอิกอมัตถูกทุกคนด้วยตัวของเขาเอง คอละาะบอกว่า “บาบอเยะ (โต๊ะครูในชุมชนบ้านคลอง) เป็นคนเกิโตปาก (การนำของหวานเช่นอินทผลัม องุ่นแห้ง มาขยี้แล้วแต่ที่ปลายลิ้นของเด็ก รวมทั้งเอาทองหรือนาคูที่ปลายลิ้นเด็ก) ให้กัลดาคี ลูกคนอื่น ๆ ให้โต๊ะอิหม่าม และโต๊ะบีเค (หมอดำเนย) ทำ ซึ่งทำหลังจากคลอดแล้ว 7 วัน ผมเป็นคนตั้งชื่อลูกเอง แจ็งเกิดแล้วก็ตั้งชื่อเลย ไม่ได้กลับมาตั้งใหม่แล้ว”

พ่อแม่ และการปลูกฝังความศรัทธาแก่ลูก

นางสายบะบอกว่า “กะจิ (น้ำ) สอนหลักศรัทธาแก่ลูกๆ ตั้งแต่เขายังเล็ก ตอนเขาอายุ 6 ขวบ ลูกๆ สามารถบอกชื่อนบี ชื่ออัลลฮุได้แล้ว กะจิสอนอัลกรุอานเอง แบบละไม่ค้อยได้ สอน ถ้าเขาอยู่บ้านก็มักจะคะยั้นคะยอ กัลดาคีให้ไปละหมาดไปเรียนศาสนาที่โรงเรียนคาดีการ์”

“ตอนลูกเล็ก ๆ ผมพาไปมัสยิด สอนเขาด้วยเหตุผลไม่ใช่อารมณ์ ใช้ให้ละหมาด บอกให้เขาปอซอ (ถือศีลอด) ผมสอนลูกให้อ่านคูอาเปิดปอซอ (ละศีลอด) แต่รูกณะหมาด 13 ประการเขารูจักที่โรงเรียนคาดีการ์ กัลดาคีเคยออกคะอวะห์ (เผยแพรศาสนา) กับเงะฆูหรือครูที่สอนศาสนาในโรงเรียนคาดีการ์หลังงานนั้นก็ไม่ไป” อับดุลละห์เล่า

การแต่งกาย

นางสายบะเล่าว่า “กะจิเป็นคนแต่งตัวให้เขา ตอนเขายังเล็กแล้วแต่เราจะใส่อะไรให้พอเขาโตขึ้นเราเคยสอนเขามาแล้วเขาก็จะทำตาม แต่ลูกกะจิ.....กะจียอมรับเลย ส่วนใหญ่จะสวมเสื้อยืด ไม่ค้อยสวมเสื้อแขนยาวเท่าไร ลูกสาวสวมเสื้อแขนยาว บางครั้งแขนสั้น สวมกางเกงขายาว แม็กซี ส่วนผ้าคลุมผมบางครั้งเขาก็ใส่บางครั้งก็ไม่ ลูกชายนั่นก็เหมือนกันบางครั้งเขาก็สวมใส่กางเกงขายาว บางครั้งเขาก็สวมใส่กางเกงขาสั้น ตอนไปเรียนคาดีการ์นั้นแหละ ถ้าไม่แต่งตัวให้เรียบร้อยก็ว่ากล่าวเอาบ้าง เขาเองเก่งแล้ว ถ้าเขาจะทำเขาก็ทำ เขาไม่ทำเขาก็ไม่ทำ” อับดุลละห์เพิ่มเติมว่า “ผมบอกให้ลูกสวมหมวกกะปิเยาะหรือหมวกขาว ชื่อผ้าคลุมผมให้แต่ก็อยู่อย่างนั้นแหละ”

อะกิเก๊ะฮุ

นางสายชะเล่าว่า “ลูกสาวคนโตทำอะกิเก๊ะฮุหลังจากคลอดได้หนึ่งอาทิตย์ ถูกคนอื่น ๆ กว่าจะทำก็ผ่านไปนานแล้ว ตอนนี่ยังทำให้ลูก ๆ ไม่ครบอีก บูรฮาน ยังไม่ได้ทำ ฟุรกอนทำเพียงครั้งเดียวเอง ลูกชายต้องทำ 2 ครั้ง ฟุรกอนต้องทำอีก 1 ครั้ง บูรฮานต้องทำอีก 2 ครั้ง” “ในการทำอะกิเก๊ะฮุเพื่อสุนัขหรือลูกสาวคนโตก็มีการเชือดแพะ ถัดคาฟี และฮัมชะก็เหมือนกัน ฟุรกอนเชือดวัว 1 ตัว บูรฮานยังไม่ทำ ผู้ชายเขาให้ความสำคัญจะทำ 1 ส่วนไม่ได้”

กล่อมลูก

นางสายชะบอกว่า “ลูกกะจินอนเปลทุกคน กะจิกกล่อมลูกด้วยถ้อยคำ ลาอีลาฮา อิตลอลอฮุ ๆ ๆฮือ ฮือ ออ ออ ออ.....อ่านซ็อนบี นับอย่างนั้นลูกก็ ๆ คน เล่านิทานเปาะเนเม๊ะเน (นิทานตลก) กระด่ำยตีนตุ้มมีหมด” “ตอนลูกจะไปโรงเรียนบงที่กัสลาม (การทักทายเมื่อพบกันและจากกัน ใช้มือทั้ง ประสานกันมือฝ่ายตรงข้าม) บางทีก็ไม่ เขาร้องว่าจะเอาเงิน ๆ อย่างเดียว กะจิสอนเขาตลอดว่าถ้ามีเงินให้เงินต้องซอลลอลอฮุ (สลาม) เขาก็ซอลลอลอฮุ อยู่ที่บ้านเขาก็ไม่ทำอะไร กะจิสอนให้รู้จักซ็อนบี อ่านคูอาหรือขอพรก่อนและหลังรับประทานอาหาร คูอาเข้าห้องน้ำ คูอาเข้านอนเราสอนเขาทั้งนั้น บางทีบอกว่าถ้าไม่อ่านคูอาเดี่ยวจะโดนผีหลอก สอนว่าเวลากินอะไรต้องล้างมือต้องอ่านบิสมิลลาฮุ ก่อน จะไปไหนมาไหนก็ต้องบอกผู้ใหญ่ให้ทราบ ถ้าไม่กลับก็ต้องโทรศัพท์บอก พอเขาเรียนคาดีการ์เจะฮู (ครูสอนศาสนา) ก็สอนเขาเพิ่มเติมอีก”

การเข้าสู่หนัด

นางสายชะเล่าว่า “กัลดาคฟีเข้าสู่หนัดแล้วตอนอายุ 11 ปี คนอื่นยังไม่ได้ทำ กัลดาคฟีเข้าสู่หนัดที่บ้านอนามัยฮะ กลับมาบ้านก็ทำกะดูรี¹ นิดหน่อย ทำตอนกลางวันเรียกโตะอิหม่าม โตะปีลาต ผู้ชายที่มาละหมาดที่มีสยิดให้มาอ่านคูอาที่บ้าน แล้วเรียกคนแถวบ้านให้มากิน ทำกะดูรีเพื่อต้องการส่งถึงโตะแบนเนาะ (คนเฒ่าคนแก่ที่ล่วงลับไปแล้ว) แต่ก่อนเขาทำอย่างนั้นลูกหลานก็ทำตาม โตะอิหม่ามอ่านคูอา ส่วนเราจะเหนียต (การตั้งเจตนา) ให้มีความสุข ให้ถึงญาติที่ตายไปแล้ว ไม่ทำก็ไม่เป็นไร กะดูรีมีข้าวเหนียวมัน แกงแพะ น้ำชา มีขนมเสริมชนิด ๆ หน่อย ๆ เช่น ขนมลา แต่เราไม่ทิ้งข้าวเหนียว”

¹ กะดูรีคือ การทำอาหารต่างๆ ที่มีข้าวเหนียวเป็นองค์ประกอบหลักเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ

การเรียนอัลกุรอาน

นางสายบะ เล่าว่า “โตะครูสอนให้เราอ่าน อาเลฟ บอ คอ เอาที่เขาสอนนั้นแหละมาสอนลูก โตะอิหม่ามก็สอนกันแบบนี้ เคียวนี้มีสอนอัลกุรอานที่โรงเรียนคาดีการ์แล้ว เราคิดว่าตอนนี้มันไม่เหมือนกับบอดีตกาลซึ่งเขาเคร่งกันจริง ๆ ถ้าจะให้มันใจต้องไปเรียนที่ฮาฟิซ (สถาบันสอนอัลกุรอาน) เขาสอนจริง จำอัลกุรอานติดปาก ลูกของกะจิกนโตยังเรียนอัลกุรอานไม่จบ กะจิกสอนเขาที่บ้าน พอเขาไปเรียนในเมืองก็ไปอาศัยอยู่กับยายเขา ยายเขาก็สอนอัลกุรอานสอนบ้างไม่สอนบ้าง คนที่มีอาชีพขายของปฏิบัติอามาลัน (ศาสนกิจ) ไม่ค่อยสมบูรณ์นัก ถ้าทำงานอย่างอื่นก็น่าจะทำละหมาดตามช่วงเวลาได้ ของเราบางที่เข้าเวลาละหมาดแล้วก็มีได้ละหมาดเลขรอละหมาดโน้นแหละตอนใกล้จะหมดช่วงเวลาละหมาด ยายเขาก็เหมือนกันตอนที่นูรอินีหรือสุญี (ลูกสาวคนโต) ไปเรียนในเมืองใหม่ ๆ ยายเขาก็สอน แต่พอนูรอินีเรียนมาก การบ้านมาก รายงานมาก เรียนหนักขึ้น ก็ไม่ค่อยได้เรียนอัลกุรอาน มันก็อยู่ที่ตัวเราด้วยเหมือนกัน ในบรรดาพี่น้อง กะจิกคนเดียวที่เรียนอัลกุรอานจบ พี่น้องเขาเรียนทางสามัญ ส่วนกะจิกเรียนที่ปอเนาะ” นายอับดุลละเล่ถึงลูกชายที่ชื่อกัศดาฟีว่า “เรื่องเรียนบอกกัศดาฟีบ่อย ๆ ว่าต้องขยันเรียน ผมบังคับให้เขาไปเรียน และเคยไปดูเขาที่โรงเรียนว่าเขาไปเรียนจริงหรือเปล่า”

4. ครอบครัวมะเซ็ง

การสอนอัลกุรอาน

นูรมาเป็นคนสอนลูกอ่านอัลกุรอาน สอนละหมาด ถ้าเขาขุ่น ๆ สื่อเม็งซึ่งเป็นสามีจะเป็นคนสอนเอง นูรมาเล่าว่า ช่วงวัยเด็กวานีต่อเรียนอัลกุรอาน และเรียนศาสนาที่ปอเนาะข้าง ๆ บ้าน และเรียนที่โรงเรียนคาดีการ์ในชุมชน

การปลูกฝังความศรัทธา

นูรمامักนำลูกคนเล็กไปละหมาดที่มีสยิดด้วย เขาเล่าว่า “ลูกคนเล็กสามารถกล่าวนามพระเจ้า บอกชื่อนบีได้แล้ว” “กะมา (นูรมา) สอนลูกให้ปฏิบัติละหมาด และถือศีลอดตอนลูกอายุ 7 ขวบ แต่เขาปฏิบัติอย่างจริง ๆ จัง ๆ ตอนอายุประมาณ 9 ขวบ อัสนะห์ ถือศีลอดเกือบตลอดทั้งเดือนไม่ถือแค้นวันเดียว ปีที่แล้วอัสนะห์ถือศีลอดได้น้อยกว่านี้” นูรมาบอกว่าโรงเรียนคาดีการ์มีบทบาทในการขัดเกลาลูก ๆ เขาค่อนข้างมาก

การกล่อมลูก

นุรมาเลี้ยงลูกด้วยตัวเอง ลูก ๆ ของเขานอนเปล นุรมากล่อมลูกด้วยถ้อยคำ “ลาอีลาฮา อิลตยลอส” นับซ็อนที นับซ็อมกาอีกะฮ์

ลูก ๆ ที่ได้รับการอะซาน และอิกอมัต

นุรมาเล่าว่า “ตอนนั้นพวกเราอาศัยอยู่กับแม่ (แม่ของซัลมา) ช้างโนหมู่บ้าน ลูก ๆ ของเราก็เลยคลอคกับยายซึ่งเป็นหมอดำแหหรือโต๊ะบีเบค หลังจากนั้น พ่อเขา (สามี) เป็นคนกล่าวอะซานที่หูขวาและอิกอมัตที่หูซ้าย”

การทำอะกิเกาะฮ์

นุรมาบอกว่า “ลูกคนเล็กกว่าจะได้ทำอะกิเกาะฮ์ก็นานเหมือนกัน แต่ทุกคนก็ทำอะกิเกาะฮ์หมดแล้ว วานีตอ ริควาน ซุลกิฟลี สาและทำด้วยแพะ ฟาดอนีทำอากิเกาะฮ์ด้วยการเชือดวัว 1 ส่วนซึ่งทำช่วงฮาวิรายอ”

การเข้าสู่หนัด

“เข้าสู่หนัดกันหมดแล้ว ริควานเข้าตอนอายุ 9 ขวบ หรือ 11 ขวบนี้แหละจำไม่ได้ อายุ 10 ขวบเขาไม่ทำ สาและทำตอน 9 ขวบ ซุลกิฟลีก็เหมือนกัน ขลิบที่โรงเรียนหมอนามัยเป็นคนทำ ลูกผู้หญิงหลังจากคลอดก็ขลิบเหมือนกัน ลูกชายทำข้าวเหนียวอานคูอา ทำง่าย ๆ ทำกะคูรีให้โต๊ะบีเบคอย่างนั้นแหละ องค์ประกอบของกะคูรีก็มี ขนม ข้าวเหนียว พลู หมาด ตั้งเฉย ๆ ให้เขาแหละ เขาก็เอากลับไป กะคูรีเป็นการเรียกกำลังใจเขา” นุรมาเล่า

การแต่งกาย

นุรมาเล่าว่า “บอกและสอนเขาเวลาที่เขาทำไม่ถูก อย่างตอนที่เขาไปเรียนที่โรงเรียนดาติการ์แล้วไม่สวมใส่ผ้าคลุมเราก็บอกให้เขาใส่”

ประเพณีแต่งงาน

นุรมาเล่าว่า “ตอนวันแต่งงาน กะมาจัดเลี้ยงอาหารอย่างง่าย ๆ แก่คนในหมู่บ้าน ผู้ร่วมงานที่สำคัญคือ โต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเด็บ โต๊ะบีลาต กะมาแต่งกายด้วยเสื้อผ้าธรรมดา ไม่มีของมะฆีอานาหรือของขวัญแต่อย่างใด หลังจากวันแต่งงานสามีไปอยู่ที่บ้านของกะมา 3 วัน แล้วกะมาไปอยู่ที่บ้านสามี 3 วันตามธรรมเนียมประเพณี บ้านของสามีอยู่ในหมู่บ้านถัดไป”

5. ครอบครัวอุมา

กระบวนการปลูกฝังหลักศรัทธา และหลักปฏิบัติ

แว่น๊ะบอกว่า “กะน๊ะ (แว่น๊ะ) เป็นคนสอนให้ลูกอ่านอัลกรุอาน สอนให้เขารู้คุณ อี้มานหรือหลักศรัทธามีทำไร ตอนนี้ลูกยังเล็ก เขาจะหามาตอนที่ไปโรงเรียนคาดีการในช่วงมัฆริบหรือละหมาดหลังจากพระอาทิตย์ลับขอบฟ้าหรือละหมาดช่วงค่ำ และช่วงเดือนศีลลอด เขาไปละหมาดกับพ่อของเขาที่บาหลี (สถานที่ละหมาดแต่มีขนาดเล็กกว่ามัสยิด) ละหมาดหรือเปล่านะไม่รู้ คงจะละหมาด แล้วก็ไปเล่น ๆ กับเพื่อนด้วย ตอนช่วงเดือนถือศีลลอด ลูกก็บอกว่าจะถือศีลลอด แต่กะน๊ะบอกว่ายังเล็กอยู่ รอให้โตหน่อย ที่โรงเรียนคาดีการเขาสอนด้วย บางทีเขากลับมาบ้านถามว่าพระเจ้าอยู่บนฟ้าหรือเปล่า กะน๊ะก็บอกว่าไม่ใช่พระองค์อยู่ทั่ว ๆ ไป เขาเป็นคนชอบถาม เวลากะน๊ะไม่ได้สอนอัลกรุอานเพราะมีประจำเดือน เขาจะถาม กะน๊ะไม่ยอมบอก ก็บอกว่าละหมาดไม่ได้”

อุเซ็งเพิ่มเติมว่า “การสอนลูกก็ต้องหาโอกาสก่อน ถ้ามีโอกาสก็จะบอก เช่น โอกาสไปขอหรือถือศีลลอด แบนเซ็ง (อุเซ็ง) บอกว่าโตขึ้นต้องถือศีลลอด พอถึงเวลาละหมาด พาเขาไปละหมาดด้วย มันเป็นไปโดยอัตโนมัติ ส่วนการให้ความรู้ต่างๆ ทางศาสนาโรงเรียนคาดีการก็รับผิดชอบไป”

แว่น๊ะเล่าถึงการจ่ายชะกาตปีดเราะห์¹⁶ว่า “แบนเซ็ง (อุเซ็ง) นำข่าวสารไปจ่ายชะกาตที่มัสยิด เขา (อุเซ็ง) ทำเองทุกปี ลูกคงไม่รู้ ตอนที่เราเอาชะกาตไปจ่าย เขาไม่อยู่กับเรา เราก็ไม่ได้บอกเขาด้วย ชะกาตประเภทอื่นๆ เขายังไม่รู้จัก เพราะยังเล็กอยู่” แว่น๊ะเล่าเพิ่มเติมต่อไปว่า “เขา (ลูก) รู้จักชื่อบลาฮิกะฮ์ รู้ชื่อจันบีแล้ว กะน๊ะได้ยื่นเขานับชื่อนบี และชื่อของลูกนบี”

การกล่าวอะซานและอิกอมัต

แว่น๊ะบอกว่า “สมัยก่อนอาศัยอยู่กับพ่อแบนเซ็ง (พ่อสามีที่เสียชีวิตแล้ว) เขาเป็นคนทำอะซานและอิกอมัตให้ลูกกะน๊ะ กะน๊ะคลอดลูกที่บ้านกับโต๊ะบีแดหรือหมอดำแย และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข”

การทำอะกีเกาะฮ์

ลูก ๆ ของแว่น๊ะทำอะกีเกาะฮ์ตอนอายุ 7 วัน แว่น๊ะเล่าว่า “ตอนนั้นพ่อ (พ่อตัวหรือพ่อสามี) ยังมีชีวิตอยู่ และเป็นคนออกค่าใช้จ่าย และอีกเหตุผลหนึ่งคือพ่อเขาเพิ่งได้หลานคนแรก”

¹⁶ชะกาตรูปแบบหนึ่งที่มีตลับทุกศบต้องทำ การจ่ายชะกาตประเภทนี้สามารถจ่ายด้วยข่าวสาร 1 ทะนานหรือจ่ายเงินเงินจำนวนเท่ากับราคาข่าวสาร 1 ทะนาน ให้แก่ผู้ที่ยึดศบ ผู้ที่เข้าเรียนศาสนาอิสลาม โต๊ะครุ เป็นต้น แต่อาจมอบหมายมัสยิดเป็นผู้แจกจ่ายก็ได้

การกล่อมลูก

แวนีะกล่อมด้วยถ้อยคำ “ลาอีลาฮาอีลลอส” เขาบอกว่า “ไม่ได้ร้องเพลงสมัยใหม่ มีบางครั้งที่ร้องอานาเซะ (เพลงที่มีเนื้อร้องเป็นภาษามลายูซึ่งมีความหมายที่เกี่ยวกับศาสนา)”

การเข้าสู่วินัย

อูซึ่งบอกว่า “ลูกยังไม่ได้เข้าสู่วินัย แต่ก็คิดว่าน่าจะทำได้ตอนอายุ 13 ปี ตอนนั้นคงจะอยู่ชั้น ป. 4 หรือ ป. 5 และน่าจะทำในช่วงปิดเทอม”

การสอนอัลกุรอาน

อูซึ่งเรียนจบ ปวส. เขาไม่ได้เรียนศาสนามากมายนัก ส่วนแวนีะเรียนจบศาสนาชั้น 7 สามัญ สามัญจบ ป. 4 ดังนั้นหน้าที่ในการสอนอัลกุรอานจึงตกแก่ฝ่ายภรรยา แม้จะเล่าว่า “ส่วนใหญ่แล้วแวนีะเป็นคนสอนอัลกุรอานให้ลูก เขา (สามี) จะออกไปทุกครั้ง หลังละหมาดมัฆริบ ถ้าเขาไม่ออกไป เพื่อนก็มาชวนให้ออกไป ก็ไปกินน้ำชา แต่กลับไม่ดึก”

การแต่งกาย

อูซึ่งเล่าถึงลักษณะการแต่งกายของลูกว่า “เขาสวมใส่กางเกงตลอดตั้งแต่เด็ก นี้ (แวนีะ) เป็นคนแต่งตัวให้ลูก ลูกผมชอบใส่กางเกงขายาว แต่กางเกงขาสั้นก็มี” “ส่วนตอนไปเรียนตาดีการ์ เขาก็จะสวมใส่เสื้อสีขาว กางเกงขายาว ใส่กะปิเยะ (หมวกขาว)” แวนีะเสริม

การแต่งงาน

อูซึ่งแต่งงานกับแวนีะตอนเขาอายุ 23 ปี ส่วนแวนีะภรรยาของเขาอายุ 18 ปี พิธีแต่งงานของเขาเหมือนกับคนอื่น ๆ หลังจากวันแต่งงานฝ่ายหญิงไปอยู่บ้านฝ่ายชาย 3 วัน แล้วฝ่ายชายมาอยู่บ้านฝ่ายหญิง 3 วัน หลังจากนั้นแวนีะเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกับพ่อผัวแม่ผัว ต่อมาจึงแยกกันอยู่อย่างเป็นอิสระ

6. ครอบครัวอามะ

ผู้วิจัยพูดคุยสนทนากับโตะครัวเยะในชุมชนบ้านคลองหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าบาบอเซะเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของครอบครัวตามแบบอย่างของศาสนาอิสลาม ได้ความตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

การกล่าวอะซานและอิกอมัตแก่เด็กทารกหลังคลอด

หลังจากเด็กคลอดไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงตามหลักการอิสลามท่านบอกว่าให้ “แบน” หรือ “อะซาน” ที่หูขวา “กอมัต” หรืออิกอมัตที่หูซ้าย ในสมัยก่อน บางคนเขาอิมัตให้เด็กผู้ชาย อะซานให้เด็กผู้หญิงเพียงอย่างเดียว อย่างนั้นไม่ถูกตามอิสลาม จะให้ถูกตามซุนนะฮ์ หรือตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด คือถๆ เมื่อเด็กเกิดมาแล้ว สุนัต¹อะซานที่หูขวา กอมัตที่หูซ้าย ใครก็ได้ในครอบครัว ถ้าเกิดที่โรงพยาบาล หมอจะนำเด็กไปข้างนอกเพื่ออะซาน การอะซานไม่ต้องคูโอบหรือบึงคับสำหรับผู้หญิง ฉะนั้นต้องเป็นผู้ชาย คุณค่าของการที่เด็กได้รับการอะซาน และอิกอมัตคือ เพื่อให้เด็กที่เกิดมานั้นได้ฟังชื่อของพระเจ้า นี่ก็ถึงพระเจ้า ฟังเสียงประกาศความยิ่งใหญ่ของพระเจ้า

การทำอะกิเกาะฮ์และการตั้งชื่อ

หลังจากเกิดแล้ว 7 วันตามหลักการอิสลามนบีท่านบอกว่า ให้ทำอะกิเกาะฮ์โดยการฆ่าแพะ หรือแกะ หรือวัว หรือควาย หรืออูฐ เพื่อเลี้ยงฉลอง ตอนลูกนบีเกิด ถ้าเป็นผู้หญิงนบีเชือดแพะ 1 ตัว ถ้าเป็นชาย อัฟดาด (การปฏิบัติที่ดี) เชือด 2 ตัว จะเชือด 1 ตัวก็ได้ถ้าเป็นแพะหรือแกะ หากเป็นวัว 1 ก็เย (1 ส่วน) ถ้าจะทำ 1 ตัวก็ไม่เป็นไร 7 วันนั้นอีกสุนัตตั้งชื่อที่ดี ชื่อเหมือนนบี เหมือนซอฮาบัต หรือศาสนศิษย์ของศาสดา ชื่อที่ดีคือ อับดุลเกาะ อับดุลเราะมาน อับดุลรอฮีม หรือ ชื่ออื่น ๆ ของพระเจ้า 99 นามนั้น ต้องเอาอับดุลตั้งก่อน นบีบอกว่า “ถ้าใครชื่อเหมือนนั้น คน ๆ นั้นจะได้เข้าสวรรค์เร็ว” อีกทั้งชื่อดี ๆ นั้นจะได้รับการเรียกก่อนในวันที่ยามัตหรือวันพิพากษาความดีความชั่วของมนุษย์ ส่วนชื่อของผู้หญิงก็เหมือนกันต้องชื่อดี ๆ ชื่อกรรยานบี ชื่อผู้หญิงที่ซอและห์ หรือผู้หญิงที่เคร่งครัดในอิสลามในสมัยก่อน เช่น สตีมารีเย สตีอาแอเสาะ สตีฮายา สตีซารอทั้งหมดนี้มีในหนังสือการตั้งชื่อ “มุฮอมมาอะ” นบีบอกให้ตั้งชื่ออย่างมีความหมาย ถ้าไม่มีความหมายก็ให้เหมือนกับชื่อคนสมัยก่อนที่เขาประสบผลสำเร็จ

วันที่ 7 นั้นเหมือนกันให้โกนผม หลังจากโกนผมมาแล้วเอาผมไปขังไว้ก็ได้ขัง เอาทองหรือนาคไปบริจาคให้คน เพื่อที่ลูกจะได้มีมารยาทที่มีค่าเหมือนทองและนาค เด็กที่ไม่ทำอะกิเกาะฮ์สุเป็นเด็กที่ถูกงานนกระทั่งพ่อและแม่ของเขาจะทำอะกิเกาะฮ์ ช่วงเวลาของการทำอะกิเกาะฮ์คือจนกว่าจะถึงวัยที่ต้องปฏิบัติศาสนกิจหรือ “อาเคบาล์” เมื่อพ้นวัยเด็กหรือเข้าสู่วัยที่ต้องปฏิบัติศาสนกิจหรือ “เข้าสู่บาล์” แล้ว การทำอะกิเกาะฮ์ขึ้นอยู่กับตัวเด็กเอง แต่ก่อนหน้านั้นพ่อแม่ของเขาต้องทำอะกิเกาะฮ์ให้ และถ้าลูกของเรายังไม่ทำอะกิเกาะฮ์ แล้วลูกตาย ลูกไม่สามารถช่วยพ่อแม่ในโลกหน้า แต่ฮุกุม (หลักเกณฑ์) เป็นสุนัต หมายถึงจะให้ “บารอกัต” หรือให้มีความ

¹สุนัตหมายถึง การกระทำที่ไม่บังคับให้กระทำแต่ได้ผลบุญเป็นนกรศอบมทน

จำวิญแจถูกต้องทำอะก็เก๊ะฮู ถ้าเราไม่ทำอะก็เก๊ะฮูทุกของเราถูกจำนำ เราไม่สามารถควบคุม แล้วใครจะมาควบคุม ก็ไซคอนันั้นแหละมาควบคุมลูกเรา ฉะนั้นเราจึงต้องทำอาฆาต หรือทำ ความดีตามขุนเนาะหันบี หรือตามแบบฉบับของนบีมูฮัมมัด คือลๆ เราทำตามขุนเนาะหันบีไซ คอนหรือมารร้ายจะกลัวเด็ก

การทำอะก็เก๊ะฮูฮันด์ (สิ่งที่ส่งเสริมให้กระทำ หากทำแล้วจะได้ผลบุญแต่หากทำไม่ ได้ก็มีได้เป็นบาป แต่การทำอะก็เก๊ะฮูเป็นศูนย์กลางก็คือ เป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งและมี สภาพที่ใกล้เคียงกับสิ่งที่บังคับให้ทำหรือฟิรดู) ให้ทำ 7 วัน หลังจากเด็กคลอดออกมา ถ้าทำวันที่ 7 ไม่ได้ ก็ให้ทำวันที่ 21 ถ้าไม่ทัน 21 วัน ก็ 40 วัน เมื่อครบ 40 วัน ไม่ทำอีกก็ถัดจากนั้น เ อาทิดัย หากเลื่อนต่อไปก่อนจนเด็กโตเข้าสู่วัยที่ต้องปฏิบัติศาสนกิจหรืออาคบาเลย์ (ผู้หญิงเข้าสู่ บาเลย์เมื่อมีประจำเดือน ส่วนผู้ชายเข้าสู่บาเลย์เมื่อมีฟันเป็ยกหรือกลายเป็นหนุ่ม) ถ้ายังไม่ทำอีก ก็ เป็นหน้าที่ของลูกต้องทำเอง นบีมูฮัมมัด คือลๆ ทำอะก็เก๊ะฮูตัวเอง ผู้รับบางคนบอกว่าอาบูคอเล็บ ได้ทำให้แล้ว ลูกบนี้ นบีทำ หลานนบีนบีทำ

เนื้อแพะ หรือแกะ หรือสัตว์อื่นที่เชือดเพื่อทำอะก็เก๊ะฮู ท่านไม่ให้บริจาทานเป็น ของสดแต่สุนัขให้ทานของที่สุก และเชิญให้คนมากินอาหารนั้นที่บ้าน หรือไม่เมื่อแกงแล้วก็แจก จ่ายให้คนไปกินกัน แต่การบอกให้มากินที่บ้านจะดีกว่า เพราะจะมีโต๊ะถือบา (แขกผู้ชายที่ได้รับ เชิญที่มาทำพิธีกรรมทางศาสนา) มาอ่านกุลฮู (ซูเราะห์หรือบทหนึ่งในคำภีร์อัลกรุอาน) เขาให้เรา ทำอาหารให้สุกแล้วแบ่งให้คนกิน แล้วขาของสัตว์ที่ทำอะก็เก๊ะฮูนั่นท่านให้เอาไปให้แก่โต๊ะบีแค (หมอตาเย หรือผู้ทำคลอดเด็ก) ไม่ว่าจะเป็โต๊ะบีแคที่ทำคลอด หรือไม่ก็ตาม แต่ต้องเป็นคน อิตลาม เพื่อให้ลูกของเรานั้นเจริญก้าวหน้าและฉลาด ท่านบอกว่าเนื้ออะก็เก๊ะฮูเป็นเนื้อที่ดี ถ้าจะ ให้ศาสนิกอื่นที่ไม่ใช่มุสลิมกินก็ต้องหาเนื้ออื่นมาให้ โต๊ะบีแคคือหนึ่งในรอฮุมัดหรือความ ประเสริฐที่พระเจ้าประทานให้ สตีมารีแยก็เป็นโต๊ะบีแค เขาได้ช่วยเหลือคน สุนด์ให้เขา

โต๊ะครุอธิบายเพิ่มเติมว่า ในวันอะก็เก๊ะฮูนี้ท่านบอกว่า “สุนด์ตะฮุนิ” หรือเปิดปากเด็ก ทารกโดยเรียกคนอาเล็มหรือผู้มีความรู้ทางศาสนา คนซอและห์ หรือที่เคร่งครัดในอิสลาม มาเปิด ปากด้วยลูกอินทผาลัม และลูกองุ่นที่บดขยี้ แล้วเอาไปวางบนเพดานปากของเด็กเพื่อให้เด็กมี บารอ์กัตหรือได้รับความจำริญ เมื่อเปิดปากเสร็จแล้วจึงโกนผมแล้วจึงตั้งชื่อให้เด็ก โต๊ะครุบอกว่า ไม่เหมือนกับคนที่เขาทำกันในสมัยนี้ ทำอะก็เก๊ะฮูแต่ไม่เอาเด็กตะฮุนิ ตะฮุนิหมายถึง การที่ โต๊ะครุอุ้มเด็กไว้บนตักเอาลูกอินทผาลัมขยี้และที่เพดาน แล้วเอาน้ำหยด เสร็จแล้วเอาแหวนทอง หรืออนาค และที่ปากเพื่อที่เด็กจะได้มีคำพูดเหมือนทองหรืออนาคซึ่งเป็นคำพูดที่มีค่านั่นเอง หลังจากนั้นจึงตั้งชื่อ โต๊ะครุให้เหตุผลว่า การที่ให้โต๊ะครุ หรือคนที่เคร่งครัดศาสนา มาเปิดปากก็เพื่อ ต้องการให้ลูกเอาแบบอย่างจากเขา หากพ่อของเด็กจะทำเองก็ไม่เป็นไร แต่ไม่ใช่ว่าเรียกให้โต๊ะครุ

ไปที่บ้านเรา ถ้าเรามีเวลาเราน่าลูกมาให้โตะครุที่บ้าน ถ้าหากไม่ทำอะก็เกาะฮูในวันที่ 7 ให้พาลูกไปเปิดปากกับโตะครุและตั้งชื่อก่อน ในอิสลามนั้นหลังจากเด็กคลอดไม่ให้ตั้งชื่อเด็กก่อน ให้เรียกว่า “ลูก” ไปก่อน เมื่อถึงวันที่ 7 จึงจะตั้งชื่อได้ ชื่อที่ตั้งให้หลังคลอดนั้นตั้งไว้เฉยๆ เพราะหมอบโให้ตั้ง แต่ต้องมาตั้งใหม่ซึ่งเขาจะมีคู่มือหลังจากอะก็เกาะฮู เพื่อให้ลูกเป็นคนดีด้วย

โตะครุอธิบายในรายละเอียดของการทำน้ออะก็เกาะฮูและการปรุงอาหารที่ทำจากเนื้อนั้นว่า แพะหรือวัวนั้น นบีไม่ให้เราทำให้กระดูกแตกคือ ให้ตัดตรงข้อต่อเพื่อไม่ให้ลูกหลานนั้นกระดูกหักที่ข้อต่อ เดียวนี้โลกเจริญ รดรามากมาย อิสลามเขาดูแลตั้งแต่เด็ก เราทำอะก็เกาะฮูต้องระมัดระวังกระดูก ทำแกงนั้นสุกดีให้หวานเล็กน้อย ปกติเรากินไม่หวาน เพื่อให้มารยาทเด็กนั้นหวาน ดังนั้นเราต้องบอกแก่คนทำน้อว่า น้ออะก็เกาะฮู ถ้าเขาเรียนเขาจะรู้ว่าไม่ให้สับกระดูก

การเขียนชื่ออัลลอฮูที่หน้าผากด้วยหมึกเขียนคิ้ว

โตะครุเล่าว่า เมื่อเด็กเกิดมาไซตอนจะเข้ามาหยอกจนเด็กหวีดร้องไม่หยุด หากเขียน “อัลลอฮู ลาอีลาฮาอิลลอลลอฮู มุฮัมมัดคารอซุลลุลลอฮู” ไซตอนไม่เข้าใกล้ ภายหลังจากเด็กทารกเกิด และทำความสะอาดเนื้อตัวของเด็กแล้วสามารถเอาหมึกเขียนคิ้วเขียนที่ค้ำดังกล่าวหน้าผากได้เลย จะเขียนตลอดก็ได้ ซึ่งไม่เป็นไร การทำขอมคิกว่าไม่ทำเพราะชื่ออัลลอฮู แม้แต่เมาลาอิกะฮ์ ยังรู้จักกลัว ดังนั้นอิบลิสรหรือมารร้ายจะไม่เข้าใกล้

การกล่อมลูก

การกล่อมให้ลูกนอนต้องกล่อมตามอิสลาม “มะงาเต๊ะ เช่น ลาอีลาฮาอิลลอลลอฮู” แล้วแต่จะอ่าน เมื่ออายุ 2 ปี เด็กพูดได้ เราต้องเอ่ยชื่อพระเจ้าให้มาก เดียวนี้ลูกเกิดมาร้องเพลงได้แต่ไม่ใช่ตามอิสลาม ลูกเมื่อเกิดมาแล้วเป็นหน้าที่ของแม่ ดังนั้นจึงต้องหาผู้หญิงที่ซอและห์หรือผู้หญิงที่เคร่งครัดในศาสนา ลูกเกิดมาต้องให้เขากินน้ำนมแม่ น้ำนมเหลืองซึ่งเป็นนมแรก ๆ นั้นให้ลูกกิน แม่ต้องบีบให้ลูกกินเพื่อที่ลูกนั้นจะได้มีอายุยืน การเลี้ยงลูกนั้นควรให้นมลูกจนกระทั่งลูกมีอายุครบ 2 ปี การกินน้ำนมแม่จะทำให้ลูกได้รับความอบอุ่น เมื่อตอนที่ท่านนบีเกิดมาแม่ของเขาให้นม 7 วัน แล้วเอาไปให้อาลีมาะให้นม คนกินน้ำนมแม่จะเป็นคนฉลาด แม้อาลีมาะจะเป็นคนไร้ของคนอื่น แต่นบีเราฉลาด

บทบาทพ่อแม่กับการปลูกฝังความศรัทธา

เมื่อลูกอายุได้ 7 วันให้ดูเขาได้ใบไม้สีเขียวเพื่อให้ตาของเด็กสว่าง คนแก่สมัยก่อนเขาบอกให้อุ้มเด็กลงจากบ้านเพื่อให้เด็กได้เห็นสิ่งแวดล้อม ตาของเด็กจะได้สว่าง อิสลามให้เพิ่มพูน

ความดีด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่พระเจ้าสร้าง เมื่อลูก ๆ อายุ 5 ขวบต้องรู้จักชื่อพระเจ้า และชื่อนบี ลูกที่มีอายุ 5 ขวบนั้นต้องสอนอิสลามให้แก่เขาแล้ว แต่ยังไม่บังคับให้สอนละหมาด เมื่อลูกมีอายุครบ 7 ขวบ ต้องใช้ให้เขาละหมาด ให้ถือศีลอด อะไรที่วาญิบ (สิ่งที่ศาสนาใช้ให้กระทำ หากไม่กระทำถือว่าเป็นบาป) ซึ่งพ่อและแม่ของเขาต้องรับผิดชอบในบาปนั้น ต้องสอนให้เขาอ่านอัลกุรอาน ให้ดูแลความสะอาด ถ้าเขาไม่ละหมาดสามารถเขียนเต้ได้ ต้องเขียน ต้องตีถึงจะกลัว ตามหลักการอิสลามเขียนเต้ได้แต่ไม่ให้เป็นผลลลอก การตีนั้นท่านให้ตีที่เนื้อเช่น กัน แข็งขา ไม่ให้เขียนที่หลังหรือหัว ลูกบอบอ (โตะครู) บอบอก็เขียน ถึงโตแล้วก็เขียนได้หากเขาไม่ทำในสิ่งที่พระเจ้าใช้

โตะครูอธิบายการแต่งกายของมุสลิม

พ่อแม่ต้องดูแลการแต่งกายของลูก ถ้าลูกมีอายุ 7 ขวบแล้วยังแต่งกางเกงขาสั้นพ่อแม่ต้องรับผิดชอบต่อพระเจ้า การแต่งกายตามหลักการอิสลามไม่ระบุรูปแบบไว้อย่างตายตัว จะแต่งอย่างไรก็ได้ แต่อิสลามให้ชายและหญิงปกปิดร่างกาย การแต่งกายของผู้หญิงนั้นต้องไม่ดึงดูดยศชายผู้ชาย ต้องไม่คับ ต้องปกปิดให้มีมิติคลุมผม ช่วงแขนให้ปกปิดจนกระทั่งถึงข้อมือ ผู้หญิงนี้ถ้าเป็นไปได้ให้ปกปิดหมดตัวร่างกาย เมื่อผู้หญิงต้องการออกไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่อาจจะก่อให้เกิดพิศนะห์หรือการล่วงละเมิดก็ควรสวมถุงเท้า ปิดหน้า หรือหากจะต้องออกไปทำงานนอกบ้านสามารถเปิดเผยฝ่ามือได้ ส่วนการแต่งกายของผู้ชาย ท่านนบีบอกว่า “อาภรณ์ที่ดีสำหรับผู้ชายคือ สีขาว และอาภรณ์ที่ดีสำหรับผู้หญิงคือสีดำ” ผู้วิจัยถามความคิดเห็นของโตะครูต่อการแต่งกายของคนสมัยนี้ โตะครูก้าวว่า เดี่ยวนี้คนสวมใส่ผ้าคลุมผม สวมใส่เสื้อแขนยาวแต่รัดรูป และใส่กระโปรงสั้น บางคนใส่กระโปรงยาวจนกระทั่งแต่ลากดิน ไม่ถูกต้องตามหลักการอิสลามสามารถสวมใส่กางเกงได้แต่เสื้อต้องยาวปกปิดสะโพก

นบีไม่ให้แต่งตัวเหมือนพวกกาเฟร (ศาสนิกอื่น) เช่นพวกยะฮูดีหรือยิว นอซรอนีหรือคริสต์เดียน ดังนั้นผู้ชายที่สวมกางเกงขาสั้น เสื้อแขนสั้น ไม่สวมหมวกเหมือนยะฮูดี คนสมัยก่อนว่าฮาราม (บาป) เพราะเหมือนยะฮูดี หากคนสมัยนี้เลียนแบบการแต่งกายจากทีวี ฮารามหรือเป็นบาป เพราะนบีบอกว่า “ถ้าใครเลียนแบบคนนั้นจะเป็นเหมือนกับคนนั้น” ทรงผมก็เหมือนกันเห็นยะฮูดีตัดอย่างไรแล้วตัดตาม อย่างนั้นไม่ได้ แต่หากยะฮูดีตามเราไม่เป็นไร

การเข้าสู่หนัต

การเข้าสู่หนัต หรือคิดานเป็นข้อเปรียบเทียบระหว่างคนมุสลิมกับคนกาเฟร หรือผู้นับถือศาสนาอื่น โตะครูอธิบายกระบวนการเข้าสู่หนัตว่า ผู้ชายสามารถเข้าสู่หนัตได้ตั้งแต่เกิดจน

กระทั่งอศบาล์หรือเข้าสู่วัยที่ต้องปฏิบัติศาสนกิจ เหตุผลที่ต้องเข้าสู่นัดเพราะมีนาฮิส หรือมีสิ่งสกปรกในอวัยวะเพศซึ่งถ้ามีนาฮิสแล้วจะละหมาดไม่ได้ เพราะไม่สะอาด อิสลามส่งเสริมให้มีความสะอาด นับของเราเมื่อท่านเกิดมา ท่านได้เข้าสู่นัดเรียบร้อยแล้ว ส่วนผู้หญิงสู่นัด (สิ่งที่ทำแล้วได้ผลบุญหากไม่ทำก็ไม่บาป) ให้เข้าสู่นัดเหมือนกันอย่างที่โตะบีแควหรือหมอยคำเยที่ทำได้ทำไว้เป็นแบบอย่างแล้ว ถ้าไม่เข้าสู่นัดไม่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม

การอ่านอัลกุรอาน

เมื่อเด็กพูดได้เราต้องสอนให้เขาอ่าน “อาเลฟ บอ ตอ.....” เราต้องหาโตะครุที่เก่งมาสอน ถ้าตอนเด็ก ๆ อ่านออกเสียงไม่ถูกเมื่อโตขึ้นจะอ่านอย่างนั้นคิดไปจนกระทั่งแก่ การสอนอ่าน “อาลีฟ บอ ตอ” ก็ต้องสอนตามคนอาหรับอ่าน คนที่เขาเรียนตามบ้านเพียงอย่างเดียว แต่ไม่เรียนต่อในปอเนาะด้วยแล้วส่วนใหญ่จะอ่านออกเสียงผิด บางคนอ่านถูกก็มี แต่ที่อ่านผิดก็มีมาก การอ่านอักขระที่ถูกตามคนอาหรับอ่านนั้นท่านให้ท่านให้ท่าน “อาลีฟ บา ตา” แต่จะอ่าน “อาเลฟ บอ ตอ...” ก็ไม่เป็นไรเพราะต้องการให้รู้จักอักขระก่อน

ผู้วิจัยถามโตะครุว่าพ่อแม่ควรจะมอบบทบาทในการสอนอัลกุรอานแก่ลูก ๆ ของพวกเขาหรือไม่ โตะครุบอกว่าวาญิบหรือเป็นสิ่งที่บังคับแก่พ่อแม่ให้สอนลูกอ่านอัลกุรอาน แต่ถ้าพ่อแม่อ่านไม่ได้ก็ต้องส่งลูกให้คนอื่นสอน ดังนั้นโตะครุที่สอนอัลกุรอานสามารถรับค่าจ้างได้ แต่คนเตี้ยวันนี้มักไม่ให้ความสำคัญกับโตะครุที่สอนอัลกุรอาน มักจะทำกันง่าย ๆ จริง ๆ แล้วคนที่สอนอัลกุรอานนี้ดีเพราะมีคำกล่าวที่ว่า “คนดีในบรรดาพวกเจ้าคือ คนที่เรียนอัลกุรอานและสอนอัลกุรอาน” ดังนั้นพ่อแม่ก็ต้องอ่านอัลกุรอานให้ได้เพื่อจะได้สอนลูก ๆ ของเขา

การแต่งงานหรือนิกะฮ์

เมื่อผู้ชายมีความสามารถในการหาเลี้ยงผู้หญิง มีรายได้ มีบ้าน มีความสามารถในการหาเสื้อผ้ามาสวมใส่เพื่อการดำเนินชีวิต เป็นผู้ที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ มีสติสัมปชัญญะ มีงานทำที่แน่นอน อิสลามส่งเสริมให้แต่งงานกับผู้หญิงซึ่งขึ้นกับของพ่อแม่ของเขา

นบีบอกว่า “ให้รีบเร่งแต่งงานแก่ลูกสาวของท่านหากมีคนมาสู่” ตามหลักการอิสลามนั้นท่านไม่ส่งเสริมให้ผู้หญิงแต่งงานตอนอายุมาก การแต่งงานนั้นสู่นัดให้สุ่ชก่อน ผู้ชายสามารถคู่ตัวผู้หญิงได้ แต่ให้ดูใบหน้าและฝ่ามือท่านนั้นนอกจากนั้นดูไม่ได้ สิ้นสอดแต่งงานมีสินสอดได้ตามหลักการอิสลาม แต่นบีไม่ให้ตั้งแพงเพราะนบีได้กล่าวไว้ว่า “ผู้ที่มีบารอกัด หรือมีความจำเริญในบรรดาของพวกเจ้าคือ คนที่มีบาตาเยหรือมีสินสอดถูก” แต่คนสมัยนี้มักเรียกค่าสินสอดแพง ซึ่งไม่ถูกต้องตามขนบประเพณีหรือตามแบบฉบับของนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ

โตะครุอธิบายถึงการที่เข้าบ้านไปอยู่บ้านเจ้าสาวหลังแต่งงาน 3 วัน ต่อมาเจ้าสาวมาอยู่บ้านเจ้าบ่าว 3 วัน หลังจากนั้นทั้งสองกลับมาอยู่บ้านเจ้าสาวตามธรรมเนียมประเพณีว่า เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ เป็นมารยาททางสังคมซึ่งเป็นที่ต้องคำนึง ตามหลักการอิสลามใครที่ไม่คำนึงถึงมารยาทเขาผู้นั้นไม่คำนึงถึงศาสนาด้วย อาدابหรือมารยาทต้องไม่สวนทางกับศาสนา และมารยาทที่ไม่สวนทางกับศาสนาว่าญีต้องมี คนที่ละทิ้งมารยาทเขาจะไม่สงบสุข ดังนั้นคนที่แต่งงานเมื่อทิ้งมารยาททางสังคมจะทำให้ง่ายต่อการทะเลาะวิวาท และหย่าร้างกันอย่างที่พบเห็นในปัจจุบัน หากจะแต่งงานเราต้องดูความเหมาะสม เช่น พ่อตัวแหม่ตัว และพ่อตาแม่ยายควรวีให้มีการงานที่ทำเหมือนกัน ผู้ชายที่จะแต่งงานนั้นควรมหาผู้หญิงที่สามารถมีลูกมาก มีศาสนา ความสวย อะไรที่คืออิสลามส่งเสริม

ตามหลักการอิสลามศูนย์ให้จัดงานวาทีมาหรืองานแต่งงาน คือเชิญคนให้มากินเลี้ยง เพื่อให้คนได้รับรู้จะได้ไม่เป็นที่กล่าวหาว่าซันหรืออยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน การจัดงานวาทีมาไม่ใช่เชิญให้คนกินเหนียวเพื่อหาเงิน แต่การที่คนให้เงินนั้นเป็นการส่งเสริมคู่บ่าวสาวที่เพิ่งแต่งงานให้สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้เพราะบางคนยังไม่มีการงานทำ เมื่อเขาแต่งงานเราช่วยเหลือเขาเมื่อเราแต่งงานเราช่วยเหลือเรา กินเหนียวนั้นหมายถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การแบ่งงานกันทำในครอบครัว

ผู้วิจัยถามถึงการรับผิดชอบในครอบครัวว่าควรจะเป็นเช่นไร โตะครุอธิบายว่า ตามหลักการอิสลามเมื่ออยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา ผู้ชายต้องรับผิดชอบทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นหุงข้าว ซักผ้า แต่ส่งเสริมให้ผู้หญิงช่วยเหลือด้วย เมียของนบีหรือซอฮาบัต (เพื่อน ๆ ของนบีและมีสถานภาพเป็นศาสนศิษย์) ก็ช่วยเหลือ นบีให้ช่วยเหลือกัน ถ้าเมียจะเอาค่าจ้างจากสามี สามีก็ต้องจ่ายค่านมลูก ค่าอะไร ๆ ก็ต้องจ่ายในแต่ละวัน ๆ แต่ภรรยาที่คืนั้นต้องเคารพสามีและดูแลสามี หากเปรียบเทียบระหว่างการมีทรัพย์สินที่บริจาคเพื่อหนทางของพระเจ้ากับการที่ภรรยาเคารพสามี นบีบอกว่า “การเคารพสามียิ่งได้ผลบุญมากกว่าเสียอีก” ผู้วิจัยถามถึงความรับผิดชอบของผู้หญิงว่าเป็นหน้าที่ที่ผู้หญิงต้องทำงานหาเงินเพื่อใช้จ่ายในครอบครัว และทำงานบ้านหรือไม่ โตะครุบอกว่า สำหรับผู้หญิงไม่ว่าญีหรือไม่บังคับให้ทำงานบ้าน ว่าญีที่ผู้ชายทั้งหมด แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้หญิงต้องรับผิดชอบคือ การต่ออัดหรือเชือกฟางสามี อย่าทำหน้าที่ได้สามี นั่นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ถ้าเตรียมข้าวให้สามีกินแต่หลังจากนั้นภรรยาบ่นและค่าสามี ความดีที่เขาทำนั้นก็พังทลาย ถ้าจะออกไปไหนสามีไม่อนุญาตก็ไปไม่ได้ แม้กระทั่งพ่อแม่ของผู้หญิงตายแต่สามีไม่อนุญาตให้ไปก็ไปไม่ได้

บทสรุป : บทบาทในการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวเดี่ยวในชุมชนบ้านคลอง

1. พ่อแม่ในครอบครัวเดี่ยวมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมแก่ลูกในวัยเด็ก โดยเฉพาะในช่วง 0-7 ขวบ ซึ่งได้ขัดเกลาทางสังคมแก่ลูกโดยทางตรงด้วยการสั่งสอน ตักเตือน และทางอ้อมซึ่งพ่อและแม่ได้ทำตัวเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ 5 ประการ ได้แก่ การกล่าวปฏิญาณตนไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ การละหมาด 5 เวลา ใน 1 วัน การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การจ่ายซะกาตหรือจ่ายภาษีให้แก่สังคม ชะกาตที่มุสลิมทุกคนต้องจ่ายไม่ว่าจะมีฐานะยากจนหรือร่ำรวยให้แก่ชะกาตฟิตรีหรือชะกาตฟิฏริฮ์ซึ่งเป็นการบริจาคข้าวสารจำนวน 1 ทะนาน หรือจ่ายเงินเท่ากับราคาข้าวสาร นอกจากนั้นยังมีการจ่ายซะกาตอื่น ๆ ซึ่งบังคับแก่ผู้มีรายได้มากที่เข้าเกณฑ์ตามศาสนาบัญญัติ หลักปฏิบัติประการสุดท้ายคือ การประกอบพิธีฮัจย์ที่นครเมกกะฮ์ซึ่งเด็กจะรับรู้ว่าเป็นสิ่งที่มุสลิมต้องปฏิบัติเมื่อเข้าเรียนในโรงเรียนตาดีการ์หรือโรงเรียนประถมศึกษาศาสนา โรงเรียนตาดีการ์จะทำหน้าที่ในการขัดเกลาหลักปฏิบัติ 5 ประการอย่างต่อเนื่องโดยมีครูสอนศาสนาหรือเงาะงูทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ อบรมสั่งสอนตามหลักการอิสลาม

2. พ่อแม่จะขัดเกลาความเชื่อทั้งทางตรงและทางอ้อมเช่นเดียวกัน โดยความเชื่อที่พ่อแม่ในครอบครัวเดี่ยวในชุมชนบ้านคลองขัดเกลาคือ ความเชื่อความศรัทธา 6 ประการ ได้แก่ การศรัทธาอัลลอฮ์คือพระเจ้า ศรัทธาในมลาอิกะฮ์หรือเทวดา ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ที่ประทานโดยพระเจ้า ศรัทธาในศาสนทูต ศรัทธาในวันพิพากษาหรือฮารีกียามัต และศรัทธาในกฎกำหนดสถานะ การขัดเกลาในความเชื่อและความศรัทธานี้โดยส่วนมากแล้วผู้เป็นพ่อและแม่ในครอบครัวเดี่ยวจะสั่งสอนให้ลูก ๆ รู้จักพระเจ้า รู้จักศาสนทูต รู้จักมลาอิกะฮ์ เป็นต้น โดยผ่านประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ อีกทั้งโรงเรียนตาดีการ์หรือโรงเรียนประถมศึกษาศาสนาได้แสดงบทบาทและหน้าที่ในการขัดเกลาความรู้ ความเชื่อ ความศรัทธาทางให้แก่สมาชิกครอบครัวมุสลิมที่เป็นเด็กสืบต่อไปด้วย

3. พ่อแม่ในครอบครัวเดี่ยวได้ขัดเกลาประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่

3.1 การกล่าวอะซานและอิกอมัตแก่เด็กทารกเพิ่งคลอดเพื่อเด็กได้รับฟังชื่อของพระเจ้าหรืออัลลอฮ์ก่อนที่จะได้รับฟังเสียงอื่น เป็นการปลูกฝังความศรัทธาทางอ้อมแก่เด็กนอกเหนือจากการสั่งสอนโดยตรง พ่อแม่ได้ก่อดมลูกด้วยถ้อยคำ “ลาอิลลาฮิลลอลอฮ” ซึ่งหมายถึงไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ เป็นกระบวนการหนึ่งที่ปลูกฝังความศรัทธาด้วยเช่นเดียวกัน

3.2 การเข้าสู่หนัดหรือการขลิบหนังปลายหุ้มอวัยวะเพศชายเพื่อทำความสะอาดในส่วนนั้น เป็นการป้องกันปลายอวัยวะเพศอักเสบ ปัสสาวะไม่ออก และเชื่อกันว่าชายที่ขลิบปลายอวัยวะเพศเป็นโรคมะเร็งน้อยกว่าชายที่ไม่ขลิบ (เมฆา วงศ์เจริญ , ม.ป.ป. : 77) พ่อแม่ในครอบครัวเดี่ยวเป็นจดีให้มีประเพณีและพิธีกรรมนั้นขึ้นแก่เด็กอายุประมาณ 9-13 ปี เพราะคิดว่าช่วงอายุ